

Biuletyn Informacyjny

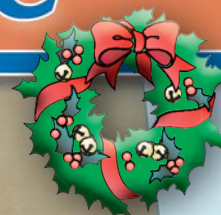
TECHNIKA i USC

Nr 4 (65)

IV kwartał 2010

cena 17,00 zł

ISSN 1425-2872

**PRAWO KARNE
A REJESTRACJA STANU CYWILNEGO**

**KRADZIEŻE
I FAŁSZERSTWA TOŻSAMOŚCI**

W NUMERZE

X KONGRES ESUSC

PIOTR KASPRZYK

- 4 POZYCJA PRAWNA URZĘDNIKA STANU
CYWILNEGO W WYBRANYCH KRAJACH
EUROPEJSKICH. CZ. I.

ZGROMADZENIE OGÓLNE MKSC

MAŁGORZATA PYZIAK-SZAFNICKA

- 8 INFORMACJA O ZGROMADZENIU
OGÓLNYM MIĘDZYNARODOWEJ
KOMISJI STANU CYWILNEGO

FAŁSZERSTWA TOŻSAMOŚCI

ROMAN ŁUCZAK

- 10 KRADZIEŻE I FAŁSZERSTWA TOŻSAMOŚCI
- DOKUMENTY USC A TOŻSAMOŚĆ

PRAWO KARNE A REJESTR A.S.C.

AGNIESZKA KIMAK

- 13 PRAWO KARNE A REJESTRACJA
STANU CYWILNEGO

ODMOWA DOKONANIA CZYNNOŚCI

KRYSTYNA GŁADYCH

- 18 ODMOWA DOKONANIA CZYNNOŚCI
PRZEZ KIEROWNIKA URZĘDU STANU
CYWILNEGO Z ZAKRESU REJESTRACJI
STANU CYWILNEGO.

TESTAMENT ALOGRAFICZNY

SŁAWOMIR WOJCIECHOWSKI

- 19 TESTAMENT ALOGRAFICZNY

LISTY, OPINIE, POLEMIKI

IWONA BASIOR

- 22 UZNAWANIE ORZECZEŃ ROZWODOWYCH
- POLEMIKA

GALERIA USC

- 23 GALERIA USC - TYCHY

TECHNIKA I PESEL

JAN KRZYSZTOF WOJTALA

- 1 USŁUGI ZWIĄZANE Z REJESTRACJĄ STANU
CYWILNEGO REALIZOWANE PONAD
GRANICAMI I „SILOSAMI RESORTOWYMI”

ZGROMADZENIE OGÓLNE W ŁODZI

(...)W dniach 15
– 17 września

COMMISSION INTERNATIONALE DE L'ETAT CIVIL

2010 r. w Łodzi, na Wydziale Prawa i Administracji UŁ, odbyło się Zgromadzenie Ogólne (ZO) oraz posiedzenie Biura Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego (MKSC). W Zgromadzeniu wzięli udział przedstawiciele sekcji narodowych wszystkich państw członkowskich, poza Holandią i Węgrami, a także reprezentanci Komisji Europejskiej, Rady Europy i Stolicy Apostolskiej oraz państw - obserwatorów: Argentyny, Meksyku, Mołdawii, Peru i Rumunii.(...)

str. 8

FAŁSZERSTWA TOŻSAMOŚCI

(...)W śródkach masowego przekazu wiele mówi się o kradzieży tożsamości i podszywaniu się pod inne osoby, głównie jednak pod kątem zagrożeń internetowych. (...)

(...)Ale działania przestępców skierowane

na pozyskanie danych innych osób zdarzają się również poza siecią, w codziennym życiu. Dane są kradzione z wielu papierowych dokumentów, których my sami albo instytucje posługujące się nimi, nie zabezpieczają właściwie. Są to również informacje, które po wykorzystaniu nie są w sposób bezpieczny zniszczone.(...)

str. 10

*Naszemu Czytelnikom,
Autorom, Przyjaciółom
życzymy,
aby Święta Bożego Narodzenia
były czasem radości, pokoju,
pojednania i nadziei, a szczęście
i wszelka pomyślność wypełniały
Państwu każdy dzień
nadchodzącego 2011 roku!*

TECHNIKA IT S.A.
oraz redakcja biuletynu

Na 1. str. okładki - Siedziba USC w Tychach

OGÓLNOPOLSKI BIULETYN INFORMACYJNY DLA URZĘDÓW STANU CYWILNEGO

NR 4 (65), IV kwartał 2010 r.

REDAKTOR NACZELNY – Władysław PENAR

REDAKCJA

Natalia PENAR-BIAŁY – e-mail: biuletyn@technikait.com.pl
ZG SUSC

ADRES REDAKCJI

ul. Toszecka 2, 44-102 Gliwice,
tel. 32 338 38 25, faks 32 338 38 71
e-mail: sekretariat@technikait.com.pl

**OPRACOWANIE GRAFICZNE,
SKŁAD I ŁAMANIE** – Andrzej DĘBICKI

DRUK – AW „Kaligraf”, ul. Chorzowska 44 b, 44-100 Gliwice

Nakład 1500 egz. Niniejszy numer zamknięto 17.11.2010 r.

WYDAWCA I KOLPORTER

TECHNIKA IT S.A., ul. Toszecka 2, 44-102 Gliwice
tel. 32 338 38 25, faks 32 338 38 71
Sprzedaż i prenumerata - tel. 32 338 38 58

Cena 1 egzemplarza kwartalnika „TECHNIKA i USC”
wynosi w 2010 r. 17,00 zł. TECHNIKA IT S.A. prowadzi
sprzedaż biuletynu na zasadzie prenumeraty rocznej.
Cena rocznej prenumeraty wynosi w 2010 r. 60,00 zł.

Prenumeraty dokonać można
za pośrednictwem portalu www.usc.pl

Prenumerata przyjmowana jest na podstawie wpłaty
dokonanej na konto TECHNIKA IT S.A.,
nr konta: 36 1240 1343 1111 0010 2529 5798

Szanowni Państwo

„Kierownik usc będąc funkcjonariuszem publicznym podlega odpowiedzialności określonej w kodeksie karnym” - pisze Piotr Kasprzyk w artykule „Pozycja prawna urzędnika s.c...” Chociaż obecnie próżno szukać norm opatrzonych sankcją w prawie o aktach stanu cywilnego jednak znajdują się one w innych aktach prawnych - stwierdza w analizie „Prawo karne a rejestracja s.c.” pani Agnieszka Kimak. Omawia ona m.in. „przestępstwa przeciwko rejestracji stanu cywilnego”, w obliczu których kierownik usc. zobligowany jest do odmowy dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego jeżeli ma uzasadnione podejrzenie, że prowadziłoby do przestępstwa. Inny aspekt odmowy dokonania czynności przez kierownika usc. przedstawia pani Krystyna Gładych, w którym to właśnie odmowa wydania cudzoziemcom zaświadczenia do zawarcia małżeństwa wyznaniowego - sugerowana urzędnikom przez funkcjonariusza Straży Granicznej w sytuacji nieważności polskiej wizy pobytowej - stanowiłaby naruszenie obowiązującego prawa.

„Uczciwości urzędników nie chciałbym kwestionować” - pisze pan Roman Łuczak w artykule o fałszerstwach dokumentów - „nato- miast gdy urzędnik zostanie wprowadzony w błąd i otrzyma nie- prawdziwe dane od obywatela, dojdzie do tzw. fałszu intelektualne- go. Dla przestępców to sytuacja doskonała, bo uzyskują dokument oryginalny, którego nikt nie będzie kwestionować.”

Tradycyjnie razem z czwartym numerem kolejnego rocznika biu- letynu otrzymujecie państwo w prezencie kalendarz ścienny. Tym razem będzie promował w roku 2011 nową wersję internetowego portalu www.usc.pl. dostępnego w sieci już od 10 lat. Stanowić on będzie platformę usług stanu cywilnego przeznaczoną zarówno dla obywateli pragnących załatwić każdą sprawę związaną ze zdarzeniem życiowym; jak również do urzędników stanu cywilnego szukających w niej porad w zakresie stosowania prawa w codziennej praktyce. Życzę Państwu chwil spokoju i wyciszenia w czas Bożego Narodzenia oraz nadziei i pomyślności w nadchodzącym 2011 roku!

Redaktor Naczelny

Penar
Władysław Penar

Dr Piotr Kasprzyk

Katedra Prawa Cywilnego

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Lublin

Pozycja prawna urzędnika stanu cywilnego w wybranych krajach europejskich. Cz. I

Dobrze się stało, że jednym z tematów X Kongresu jest status i pozycja urzędnika stanu cywilnego będący wiodącym tematem I Kongresu Europejskiego Stowarzyszenia Urzędniczek i Urzędników Stanu Cywilnego. Poznanie bowiem realiów w tym zakresie daje pogląd na usytuowanie rejestracji stanu cywilnego w strukturach poszczególnych państw oraz stwarza możliwość korzystania z dobrych wzorców naszych sąsiadów.

Zakres zadań stawianych przed urzędnikiem stanu cywilnego stale wzrasta. Obserwujemy tendencję - nie tylko w Polsce - do nakładania na urzędy stanu cywilnego nowych obowiązków co wymusza na zatrudnionych w nich pracownikach ciągłego i systematycznego uzupełniania swojej wiedzy m.in. z zakresu prawa i administracji, a także - jak przekonaliśmy się na IX Kongresie Europejskiego Stowarzyszenia Urzędniczek i Urzędników Stanu Cywilnego w Popradzie poświęconemu europejskiemu transferowi danych - technologii informatycznych.

Dokonując nie tylko rejestracji zdarzeń mających wpływ na stan cywilny, urzędnik ten jest zmuszony stosować przepisy należące do różnych gałęzi prawa, w tym prawa obcego. Już chociażby to ukazuje skalę trudności i odpowiedzialności, jaka jest związana z wykonywaniem tej funkcji. Różnorodność i istotność zadań stawianych urzędnikom stanu cywilnego zachęca do podjęcia rozważań nad zagadnieniami dotyczącymi ich pozycji prawnej. Nadając rozważaniom większy walor poznawczy poszerzam rozważania o regulacje prawne, jakie obowiązują w tym zakresie w innych systemach

prawnych. Nie sposób bowiem, pochylając się nad rolą i zadaniami urzędnika sc nie odnieść się do rozwiązań, jakie w tym zakresie obowiązują w innych krajach europejskich.

Pomimo że rejestracja stanu cywilnego w literaturze przedmiotu jest przyporządkowana do zakresu prawa administracyjnego, to jednak patrząc na specyfikę pracy urzędów stanu cywilnego kwalifikacja ta nie jest jednoznaczna. Stan cywilny rejestrowany przez urzędników sc jest przede wszystkim węzłowym zagadnieniem prawa prywatnego. Ustalenie prawidłowego stanu cywilnego jest istotne z punktu widzenia prawa cywilnego, rodzinnego, spadkowego itp. Funkcja ewidencyjna jest natomiast funkcją drugorzędą niejaką wtórną. Choćby dlatego rejestracja stanu cywilnego należy, czy powinna należeć do zadań administracji państwowej, jednakże w wielu krajach jest dokonywana na szczeblu samorządów. Nie zmienia to jednak jej istoty. Przykładem może być system prawny obowiązujący w Austrii czy w Polsce. W prawie polskim ustawa z dnia 17 maja 1990 roku - o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych między organy gminy a organy administracji rządowej wprowadziła nowelizację polegającą na przejściu do właściwości organów gminy jako zadania zlecone - zadań i kompetencji należących dotychczas do rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej.

Z całą mocą należy jednakże podkreślić, że to Państwo jako całość, będąc zainteresowane prawidłowym prowadzeniem rejestracji stanu cywilnego,

a nie samorząd, jest zobowiązane zadbać o jakość aktów normatywnych wydawanych w tym zakresie, leżących u podstaw tej rejestracji oraz tworzyć dogodne warunki materialne do jej prowadzenia.

Należyte funkcjonowanie całego systemu rejestracji stanu cywilnego jest ściśle powiązane z osobą urzędnika sc, a gwarancja wysokiej i stabilnej jego pozycji oraz prawidłowe utytułowanie w strukturze organów władzy publicznej jest jednym z podstawowych jej warunków. Dlatego urzędnik ten zasadniczo jest funkcjonariuszem państwowym w służbie państwowej i to powinno być miernikiem jego usytuowania w strukturze państwa, a nie zawsze tak się dzieje. Dla przykładu w Polsce urzędnik stanu cywilnego ma status pracownika samorządowego w rozumieniu ustawy z dnia 22 marca 1990 r. - o pracownikach samorządowych, gdyż ustawa ta jednoznacznie wskazuje, kto jest pracownikiem samorządowym przez wskazanie kryterium miejsca zatrudnienia, a nie rodzaju wykonywanych zadań.

Osoba świeckiego urzędnika stanu cywilnego pojawia się po raz pierwszy we Francji gdzie wprowadzono świecką rejestrację stanu cywilnego w 1792 roku. Urzędnicy stanu cywilnego mieli prowadzić akta stanu cywilnego osób bez względu na wyznanie. W Polsce jednolita świecka rejestracja na obszarze całego kraju została wprowadzona dopiero w 1945 roku.

Rejestracji stanu cywilnego w Polsce dokonuje urzędnik stanu cywilnego (od wejścia w życie ustawy - prawo o aktach stanu cywilnego z 8 czerwca 1955 roku nazywany kierownikiem

urzędu stanu cywilnego) lub jego zastępca. Urzędnik stanu cywilnego jest organem administracji, który został wyposażony w kompetencje do dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego i jest nim z mocy prawa - w odróżnieniu od systemu niemieckiego - wójt (burmistrz, prezydent miasta), będący w pierwszym rzędzie organem administracji samorządowej stanowiącym organ gminy, który z mocy przepisów szczególnych jest uprawniony do dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego. A zatem są to dwa odrębne organy, z tym jednak, że pr. asc w art. 6 dało możliwość, że piastunem jednego i drugiego może być ta sama osoba fizyczna moim zdaniem do chwili gdy nie zostanie powołana inna osoba na stanowisko kierownika usc. Stanowisko odmienne powodowałoby niezrozumiałą konsekwencję w postaci funkcjonowania dwóch organów o takich samych kompetencjach z zakresu rejestracji stanu cywilnego. W obecnym brzmieniu art. 6 pr. asc wójt (burmistrz, prezydent miasta) zatrudniając inną osobę na stanowisko kierownika usc., nie przenosi kompetencji ustawowo przypisanych mu na podstawie ustawy prawo o aktach stanu cywilnego, a następuje tu zmiana właściwości organu do załatwiania indywidualnych spraw w tym zakresie.

Na gruncie ustawy prawo o aktach stanu cywilnego wójt (burmistrz, prezydent miasta) pełni funkcję kierownika usc. od chwili wyboru. Zgodnie z art. 6. ust. 3. ustawy z 29 września 1986 roku - prawo o aktach stanu cywilnego, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zatrudnia inną osobę na stanowisku kierownika urzędu stanu cywilnego w gminach powyżej 50.000 mieszkańców. Może natomiast zatrudnić inną osobę na stanowisku kierownika urzędu stanu cywilnego w gminach poniżej 50.000 mieszkańców (art. 6. ust. 4 p.a.s.c.). Obligatoryjnie w gminie powinna być zatrudniona inna osoba na stanowisku zastępcy (zastępców) kierownika urzędu stanu cywilnego (art. 6. ust. 5 pr. asc). W przypadku gdy w gminie jest zatrudniona

inna osoba na stanowisku kierownika usc. lub zastępca kierownika usc., na pierwszy plan wysuwa się pytanie kim jest z punktu widzenia prawa ustrojowego kierownik usc., tym bardziej, że jako pracownik samorządowy nie wydaje decyzji w imieniu wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Z pewnością nie mamy do czynienia z tzw. dekoncentracją wewnętrzną, o której mowa w art. 39 ust. Ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. 2001, nr 142, poz. 1591) ani dekoncentracją zewnętrzną z art. 39 ust. 4 tej ustawy.

Kierownik usc. jest jednoosobowym organem administracji publicznej osadzonym w strukturze organizacyjnej samorządu terytorialnego, właściwym do wykonywania zadań zleconych przez administrację rządową z zakresu rejestracji stanu cywilnego. W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że kierownik usc. jest pracownikiem samorządowym w rozumieniu ustawy z dnia 22 marca 1990 r. - o pracownikach samorządowych, która to ustawa w polskim systemie prawnym określa jego status. Jest to stanowisko dominujące lecz nie jedyne. W polskiej literaturze przedmiotu prezentowane jest również zapatrywanie, zgodnie z którym kierownik usc. jest organem administracji rządowej, a nie samorządowej, gdyż wojewodowie są organem odwoławczym od orzeczeń administracyjnych wydanych na podstawie prawa o aktach stanu cywilnego. To oni sprawują nadzór nad działalnością urzędów stanu cywilnego w zakresie obowiązków określonych w tej ustawie (art. 8 ust. 3 pr. asc). Mogą także tworzyć kilka urzędów stanu cywilnego na obszarze jednej gminy lub mogą tworzyć urzędy stanu cywilnego dla kilku okręgów. Z kolei nadzór nad rejestracją stanu cywilnego sprawuje minister właściwy na zasadach określonych w odrębnych przepisach (art. 8 ust.1 pr. asc), w tym przypadku spraw wewnętrznych i administracji. Nie ulega natomiast wątpliwości kierownik usc. jest organem administracji publicznej ponieważ czynności z zakresu rejestracji stanu

cywilnego dokonuje się m.in. w formie decyzji czy postanowień (art. 7 pr. asc).

Ustawa z dnia 19 września 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego oraz ustawy o opłacie skarbowej wprowadziła nowe wymagania wobec osób, które mają być zatrudnione na stanowisku kierownika usc. oraz zastępcy kierownika usc. Zgodnie bowiem z art. 6a ust. 1 pkt 1-3 pr. asc, będącym powtórzeniem wymagań stawianych przez art. 6 ust. 1 pkt 1-2 i ust. 3 pkt 2-3 ustawy o pracownikach samorządowych, osoba taka powinna spełnić podane w ustawie wymagania tj. posiadać: obywatelstwo polskie, pełną zdolność do czynności prawnych, korzystać w pełni z praw publicznych, nie być prawomocnie skazana za przestępstwo umyślne i cieszyć się nieposzlakowaną opinią. Nowością wobec dotychczasowego brzmienia art. 6 ust. 4 pkt 1 ustawy o pracownikach samorządowych jest wydłużenie do pięciu lat wymaganego łącznego stażu pracy i to na stanowiskach urzędniczych w urzędach lub biurach jednostek samorządu terytorialnego w służbie cywilnej, w urzędach państwowych, z wyjątkiem stanowisk pomocniczych i obsługi lub w służbie zagranicznej.

W zasadzie nie uległ zmianie w porównaniu z art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy o pracownikach samorządowych wymóg wykształcenia, gdyż w obu ustawach jest mowa o wykształceniu wyższym pierwszego lub drugiego stopnia w rozumieniu przepisów ustawy o szkolnictwie wyższym. Przepis art. 6a ust. 1 pkt 5 lit. a pr. asc. wśród wymagań stawianych kierownikom usc. i zastępcom kierownika usc. wymienia jako najbardziej preferowane ukończenie studiów prawniczych lub administracyjnych zakończonych uzyskaniem tytułu magistra. Sposób nawiązania stosunku pracy z kierownikiem usc. jest regulowany statutem gminy, a więc pozostaje w gestii regulacji prawa wewnętrznego danego urzędu gminy lub miasta.

Warto także podkreślić, że kierownik usc. będąc funkcjonariuszem publicznym podlega odpowiedzialności określonej m.in. w kodeksie karnym. Kodeks karny z 1997 roku w art. 115

zawiera wykładnię autentyczną na użytek pojęć stosowanych w Kodeksie karnym. W przepisie art. 115 § 13 k.k. ustawodawca zawarł definicję funkcjonariusza publicznego. Określając w pkt 3 tego przepisu krąg osób będących funkcjonariuszami publicznymi, co prawda nie wymienił kierownika usc., jednak jest on funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu przepisu art. 115 § 13 pkt. 4 k.k. jako osoba będąca pracownikiem organu samorządu terytorialnego, czyli przez wskazanie organu. Funkcjonariuszem publicznym jest każdy pracownik instytucji państwowej i samorządowej, który pełni funkcje związane z realizacją zadań o znaczeniu publicznym.

W krajach Europy Środkowo-Wschodniej i Wschodniej możemy wyróżnić dwa modele usytuowania urzędnika stanu cywilnego w systemie administracji. Jeżeli w danym kraju istnieje jednolita administracja państwowa jest on urzędnikiem państwowym - Polska do 1990 r., a także Ukraina, Białoruś, Rosja, Litwa czy Estonia. Jeżeli w danym kraju mamy do czynienia z administracją na szczeblu samorządu zasadniczo urzędnik stanu cywilnego posiada status urzędnika samorządowego np. Austria czy Niemcy.

Ukraina

Tytułem przykładu możemy wskazać na regulacje prawne obowiązujące na Ukrainie, gdzie rejestracja stanu cywilnego należy do zadań z zakresu administracji państwowej i podobnie jak w Hiszpanii urzędy stanu cywilnego podlegają Ministerstwu Sprawiedliwości. Osoby dokonujące rejestracji stanu cywilnego z chwilą nominacji na dane stanowisko stają się urzędnikami państwowymi, natomiast dokonujące rejestracji na poziomie wsi lub osad (селище lub село) z momentem wyboru. Urzędnicy ci są opłacani przez budżet państwa.

Podstawowym aktem prawnym określającym pozycję prawną urzędnika dokonującego rejestracji stanu cywilnego na Ukrainie jest ustawa z dnia 24 grudnia 1993 roku - o organach rejestracji aktów stanu cywilnego

(Про органи реєстрації актів громадянського стану).

W ukraińskich urzędach stanu cywilnego rejestracji stanu cywilnego dokonuje naczelnik lub specjalista. Naczelnik (начальник в і д д і л у реєстрації актів цивільного стану) kieruje (obwodowym) urzędem stanu cywilnego. Jest on powoływany przez naczelnika głównego urzędu sprawiedliwości

(начальника головного управління юстиції), natomiast tego powołuje Minister Sprawiedliwości (Міністер юстиції). Rejonowym urzędem stanu cywilnego (РАЦС) kieruje naczelnik (начальник районного відділу реєстрації актів цивільного стану), którego również powołuje naczelnik głównego urzędu sprawiedliwości. Natomiast naczelnika rejonowego urzędu sprawiedliwości powołuje Minister Sprawiedliwości. W osadach i wsiach rejestracji stanu cywilnego dokonują osoby wybierane na czteroletnie kadencje, stojące na czele tych gromad tj. silskij holova, sekretar (сільський голова і секретар). Naczelnik i specjalista posiada status urzędnika państwowego, do którego mają zastosowanie przepisy ustawy o służbie państwowej. Ustawa ta określa status urzędnika państwowego, jego prawa i obowiązki oraz zasady wynagrodzenia i przyznawania nagród, a także zwolnienia ze służby. Służba państwowa w myśl tej ustawy jest zawodową działalnością osób zajmujących stanowiska państwowe w instytucjach państwowych, opłacaną z budżetu państwa. Naczelnikiem oraz specjalistą oddziału (tj. urzędnikiem stanu cywilnego) rejestracji aktów stanu cywil-

Mapa administracyjna współczesnej Europy

nego może zostać obywatel Ukrainy, który posiada wyższe wykształcenie prawnicze, jeżeli jest rekomendowany przez komisję kwalifikacyjną do pracy w oddziałach rejestracji stanu cywilnego. Naczelnik powinien także legitymować się co najmniej trzyletnim stażem pracy w administracji państwowej. Nie stawia się żadnych wymagań osobie, która dokonuje rejestracji stanu cywilnego na poziomie osady czy wsi (селище czy село). Dla określenia poziomu przygotowania zawodowego kandydatów do pracy w oddziałach rejestracji aktów stanu cywilnego na stanowiskach kierowników lub specjalistów powoływane są Komisje Kwalifikacyjne w Głównym Urzędzie Sprawiedliwości Ministerstwa Sprawiedliwości w Autonomicznej Republice Krym, obwodowych, kijowskich oraz sewastopolskich miejskich urzędach sprawiedliwości. Przepisy dotyczące Komisji Kwalifikacyjnych zatwierdzone są przez Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy.

Komisja kwalifikacyjna rozpatruje podania osób, które mają zamiar pracować w oddziałach rejestracji aktów stanu cywilnego na stanowisku naczelnika lub specjalisty, przeprowadza egzaminy kwalifikacyjne i wydaje orzeczenie, które określa poziom wy-

szkolenia zawodowego kandydatów.

Do każdego stanowiska urzędniczego przyporządkowana jest kategoria i ranga mająca wpływ na sposób przyjęcia do służby państwowej czy awans zawodowy. Na Ukrainie funkcjonuje 7 kategorii urzędniczych, z których pierwsza jest najwyższa. Podstawowym kryterium klasyfikowania osób zajmujących stanowiska państwowe jest organizacyjno-prawny stopień organu (організаційно-правовий рівень органу), który je zatrudnia, rola i miejsce w strukturze organów państwowych, a także zakres i charakter kompetencji przyporządkowanych do danego stanowiska. Naczelnikowi urzędu stanu cywilnego przyporządkowana jest 6. kategoria, w której mieszczą się m.in. kierownicy urzędów oddziałów służb rejonowych, rejonowych w miastach, specjaliści urzędów oddziałów służb obwodowych, a specjaliście 7. kategoria. Obok kategorii stanowisk urzędniczych funkcjonują rangi, których jest 15, z czego 15. jest najniższa. Rangi urzędnikom państwowym nadaje się przy uwzględnieniu określonej kategorii przyporządkowanej do zajmowanego stanowiska w hierarchii urzędów państwowych. Naczelnikowi rejonowego urzędu stanu cywilnego, znajdującego się w 6. kategorii, nadaje się rangę w przedziale pomiędzy 13-11, a specjaliście 15 -13. Rangi, które odpowiednie są do stanowisk 3-7 kategorii nadawane są przez kierowników urzędów, w systemie którego pracuje urzędnik. Przyjęcie na stanowisko państwowe, co do którego przyporządkowana jest 3 - 7 kategoria, dokonuje się na podstawie konkursu. Osoby chcące zajmować stanowiska państwowe należące do 3 - 7 kategorii muszą złożyć swoje oświadczenia majątkowe i członków najbliższej rodziny i składać takie oświadczenia corocznie.

Białoruś

W Republice Białoruś w oddziale urzędu stanu cywilnego (отделы зарца) rejestracji dokonuje naczelnik oddziału (руководитель органа зарца) lub specjalista (специалист). Naczelnika oddziału powołuje prze-

wodniczący komitetu wykonawczego (председатель обласного исполнительного комитета) w porozumieniu z ministerstwem sprawiedliwości, natomiast specjalistę powołuje samodzielnie miejscowa władza wykonawcza. W organach administracji państwowej (исполнительный и распорядительный орган) we wsiach i mniejszych miejscowościach rejestracji stanu cywilnego dokonuje sekretarz wiejskiego komitetu wykonawczego (секретар селского исполнительного комитета), powołany przez przewodniczącego rejonowego komitetu wykonawczego (председатель районного исполнительного комитета), który tak samo jak i naczelnik i specjalista oddziału urzędu stanu cywilnego jest urzędnikiem państwowym. W domach (pałacach) obrzędów państwowych miejskich komitetów wykonawczych, rejestracji stanu cywilnego dokonuje dyrektor lub specjaliści. Dyrektora powołuje przewodniczący miejskiego komitetu wykonawczego (председатель местного исполнительного комитета) w porozumieniu z ministerstwem sprawiedliwości.

Urzędnik stanu cywilnego będący urzędnikiem państwowym powinien posiadać obywatelstwo białoruskie, pełną zdolność do czynności prawnych i wiedzę niezbędną w pracy na stanowisku urzędniczym. Jedynie w postępowaniu konkursowym przy powołaniu na stanowisko naczelnika oddziału urzędu stanu cywilnego i dyrektora Domu (pałacu) obrzędów państwowych stawia się wymóg ukończenia wyższych studiów prawniczych. Wymogu takiego nie ma w stosunku do kandydatów przy obsadzaniu stanowiska specjalisty. Wykształceniem prawniczym nie musi się także legitymować sekretarz wiejskiego komitetu wykonawczego, prowadzący rejestrację stanu cywilnego we wsiach i małych miejscowościach. Urzędnicy państwowi dokonujący rejestracji stanu cywilnego i sporządzający akty stanu cywilnego w swojej pragmatyce są zobowiązani do przestrzegania przepisów prawnych i prowadzenia prawidłowej, pełnej i terminowej rejestracji dla za-

bezpieczenia osobistych i majątkowych praw obywateli.

Naczelników oddziału urzędów stanu cywilnego rejonowych, miejskich komitetów wykonawczych oraz urzędów dzielnicowych i dyrektorów Domów (pałaców) obrzędów państwowych miejskich komitetów wykonawczych powołują i zwalniają kierownicy odpowiednich komitetów wykonawczych tylko w porozumieniu z Ministerstwem Sprawiedliwości.

Przy powołaniu urzędnikowi, podobnie jak i na Ukrainie, nadaje się odpowiednią klasę. Na Białorusi urzędnikom państwowym nadaje się jedną z 12 klas, z których 12. jest najniższa. Nadania klas dokonuje się według ustalonego trybu z uwzględnieniem zajmowanego stanowiska, odpowiednio do którego nadawana jest klasa na podstawie wykazu stanowisk państwowych, do których przyporządkowana jest określona klasa posiadanymi kwalifikacjami, stażem pracy w administracji państwowej, a także z uwzględnieniem klasy wcześniej posiadanej. Naczelnikom oddziałów urzędów stanu cywilnego rejonowych, miejskich komitetów wykonawczych oraz urzędów dzielnicowych i dyrektorom Domów (pałaców) obrzędów państwowych miejskich komitetów wykonawczych przyporządkowana jest 6-7 klasa.

Urzędnik stanu cywilnego ze względu na zajmowane stanowisko, będąc zarazem urzędnikiem państwowym, podlega ustawowym ograniczeniom m.in. nie może osobiście ani pośrednio prowadzić działalności gospodarczej, nie może uczestniczyć w strajkach, bez zgody prezydenta Republiki Białoruskiej nie może przyjmować zagranicznych państwowych nagród i wyróżnień, a także nie może posiadać konta bankowego w bankach zagranicznych. Jest zobowiązany i uprawniony do podnoszenia swoich kwalifikacji i uczestniczenia w różnych formach doskonalenia zawodowego opłaconych ze środków budżetu państwa.

Piotr Kasprzyk

Prof. dr hab. Małgorzata Pyziak-Szafnicka

Katedra Prawa Cywilnego Uniwersytetu Łódzkiego
Przewodnicząca Sekcji Polskiej MKSC

INFORMACJA O ZGROMADZENIU OGÓLNYM MIĘDZYNARODOWEJ KOMISJI STANU CYWILNEGO.

W dniach 15 – 17 września 2010r. w Łodzi, na Wydziale Prawa i Administracji UŁ, odbyło się Zgromadzenie Ogólne oraz posiedzenie Biura Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego. W Zgromadzeniu wzięli udział przedstawiciele sekcji narodowych wszystkich państw członkowskich, poza Holandią i Węgrami, a także reprezentanci Komisji Europejskiej, Rady Europy i Stolicy Apostolskiej oraz państw - obserwatorów: Argentyny, Meksyku, Mołdawii, Peru i Rumunii. Już na wstępie należy podkreślić, że w trakcie obrad odbyło się głosowanie nad wnioskiem Meksyku o przyjęcie do Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego; Meksyk stał się kolejnym, szesnastym, państwem członkowskim.

Delegację powitał Rektor Uniwersytetu Łódzkiego, prof. dr hab. Włodzimierz Nykiel, a uroczyste otwarcie Zgromadzenia Ogólnego z udziałem władz Miasta i Województwa nastąpiło w Muzeum Historii Miasta (Pałac Poznański). W trakcie tej uroczystości Sekretarz Generalny MKSC, prof. Joanna Schmidt-Szalewski, wręczyła przedstawicielom władz polskich przetłumaczone na język polski opracowanie poświęcone małżeństwom zawieranim dla pozorów, będące efektem kilku lat pracy Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego.

Ze względu na nieobecność prof. C. Lazarte Alvarez (Hiszpania), aktualnego Prezydenta Międzyna-

rodowej Komisji Stanu Cywilnego, sesjom przewodniczył jego zastępca - Paul Parr (Wielka Brytania).

Obrady w zasadniczej części poświęcone były budowie platformy elektronicznej wymiany danych, a w szczególności – projektowi konwencji nr 33, która ma regulować zasady korzystania z platformy przez państwa członkowskie Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego oraz państwa trzecie, a także – zasady finansowania tego przedsięwzięcia. Sekretariat Generalny przedstawił stan wpłat poszczególnych państw na budowę platformy oraz poinformował o uzyskaniu dofinansowania z funduszy europejskich, co oczywiście powinno ułatwić realizację projektu budowy platformy, jednakże – przynajmniej w pierwszym okresie – nie wpłynęło na zmniejszenie zobowiązań państw członkowskich. Ponieważ do rozstrzygnięcia pozostaje jeszcze wiele istotnych spraw (np. sposób podziału kosztów funkcjonowania platformy pomiędzy korzystające z niej państwa), postanowiono zwołać jeszcze w 2010 r. nadzwyczajne ZO, które podejmie ostateczne decyzje, niezbędne dla uruchomienia platformy w terminie umożliwiającym wykorzystanie przyznaných Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego środków unijnych.

Istotną część obrad, zwłaszcza obrad Biura Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego, poświęcona była refleksji nad przyszłością Organizacji. Zwracano uwagę, że nie wszystkie państwa uczestni-

Sekretarz Generalna MKSC Joanna Schmidt-Szalewski wręcza Pani Wiceprezydent M. Łodzi opracowanie MKSC „Małżeństwa Pozorne”

czą w pracach grup roboczych, co pociąga za sobą znaczne wydłużenie procesu tworzenia konwencji. Przewodnicząca sekcji belgijskiej, R. Demoustier, zwróciła uwagę, że zasadniczą przyczyną tego stanu rzeczy jest złe funkcjonowanie sekcji krajowych. Przewodnicząca sekcji polskiej przedstawiła stanowisko MSWiA, w którym sformułowane są wątpliwości co do osiągnięcia przez Międzynarodową Komisję Stanu Cywilnego jej celów statutowych i przydatności jej prac. Choć zarzuty te były odpierane przez Sekretariat Generalny, przyjęto propozycję przewodniczącego sekcji francuskiej, J. Mazars, by powołać zespół, który zająłby się refleksją nt. zadań i metod pracy Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego (*groupe de réflexion*). Zdecydowano, że ta nowa grupa robocza spotka się w Strasburgu w przeddzień wiosennego Zgromadzenia Ogólnego.

Po zamknięciu obrad, 17 września po południu, odbyła się wycieczka do Żelazowej Woli, gdzie uczestnicy wycieczki mogli wysłuchać koncertu F. Chopina.

Wydaje się, że chociaż Zgromadzenie Ogólne w Łodzi odbyło się w trybie „awaryjnym”, ze względu na niewywiązanie się przez Holandię ze statutowego obowiązku zaproszenia państw członkowskich na jesienne obrady, wszyscy uczestnicy byli zadowoleni z jego przebiegu. Zarówno miejsce obrad, którym był nowoczesny gmach Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, jak i wydarzenia towarzyszące obradom, zostały wysoko ocenione. Przedstawiciele Sekretariatu Generalnego, przewodniczący sekcji krajowych, a także indywidualni uczestnicy Zgromadzenia Ogólnego, wielokrotnie dziękowali za zaproszenie do Łodzi i udostępnienie Sali Rady Wydziału na obrady Międzynarodowej Komisji Stanu cywilnego.

Prof. dr hab.

Małgorzata Pyziak-Szafnicka

Uczestnicy Zgromadzenia

Od lewej: Jonathan Sharpe – zast. Sekr.Gen. MKSC, prof. Joanna Schmidt – Szalewski – Sekr. Gen. MKSC, Paul Parr- vice-Prezydent MKSC, prof. dr hab. Włodzimierz Nykiel – Rektor UŁ, Chantal Nast. – Dyr.Adm.MKSC

W trakcie obrad

KRADZIEŻE I FAŁSZERSTWA TOŻSAMOŚCI – DOKUMENTY USC A TOŻSAMOŚĆ

■ Roman Łuczak

Roman Łuczak - Kieruje Wydziałem Badań Dokumentów i Technik Audio-wizualnych Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Głównej Policji. Jako ekspert i biegły sądowy od ponad 20lat zajmuje się badaniem dokumentów. Absolwent Wydziału Chemii UW.

Dokumenty wydawane przez urzędy Stanu Cywilnego wymagają jak najszybszej zmiany. Takiej, by były znacznie lepiej zabezpieczone i przy okazji ładniejsze !!!

Wśrodkach masowego przekazu wiele mówi się o kradzieży tożsamości i podszywaniu się pod inne osoby, głównie jednak pod kątem zagrożeń internetowych. Pewne terminy na stałe już weszły do codziennego użycia. Większość z nas już wie co, to jest phishing, skimming czy inne działania przestępców oparte na nowoczesnej technice, często z wykorzystaniem inżynierii społecznej. Użytkownicy internetu, właściciele kart kredytowych i elektronicznych rachunków bankowych są potencjalnymi ofiarami kradzieży tożsamości. Na Zachodzie pojawiły się już nawet ubezpieczenia na taką okoliczność, gdyż na kradzież tożsamości narażony jest praktycznie każdy. Ale działania przestępców skierowane na pozyskanie danych innych osób zdarzają się również poza siecią, w codziennym życiu. Dane są kradzione z wielu papierowych dokumentów, których my sami albo instytucje posługujące się nimi, nie zabezpieczają właściwie. Są to również informacje, które po wykorzystaniu nie są w sposób bezpieczny zniszczone.

Kradzież tożsamości (fałszerstwo tożsamości) to wszelkie celowe, nieuprawnione operacje dokonywane przez osoby trzecie na czyichś danych osobowych, np. używanie nazwiska i imienia, numeru PESEL, adresu zameldowania, danych dotyczących kart kredytowych, numerów rachunków

bankowych, kodów PIN itd. Może mieć to charakter wirtualny, gdy przestępca podszywa się pod inną osobę np. w internecie, ale może mieć również charakter rzeczywisty, gdy wytwarzane są realne ale nieprawdziwe (fałszywe) dokumenty.

Z danych socjologicznych wynika, iż prawie 90 % Polaków jest świadomych tego, że ich zgoda jest niezbędna do wykorzystania danych osobowych. Najbardziej świadome w tej kwestii są osoby młode i dobrze wykształcone. Jednocześnie tylko (aż?) 70 % Polaków natychmiast zgłasza utratę dowodu osobistego, paszportu czy prawa jazdy. Około 60% porównuje dane z wyciągów finansowych z dowodami zapłaty i sprawdza wyciągi transakcji zawartych kartą kredytową. Podobny odsetek Polaków ręcznie niszczy dokumenty z danymi osobowymi przed wyrzuceniem ich do kosza. To są działania, które każdy świadomy wagi „papierowych informacji” musi podejmować, chcąc chronić swój spokój i pieniądze.

Prawie co drugi Polak ma świadomość, że istnieje realne zagrożenie fałszerstwem lub kradzieżą tożsamości. Dla innych krajów europejskich wskaźnik ten jest wyższy i wynosi prawie 75 %. Jednocześnie prawie 40% Polaków nie ma pełnej wiedzy na temat, w jaki sposób można „stracić” dane osobowe, co oszuści mogą z nimi zrobić czy jaka jest wartość dowodu osobistego dla oszusta.

Według badań przeprowadzonych przez TNS OBOP, 7% Polaków (w tym 10% kobiet i 3% mężczyzn) przyznaje się, że padło ofiarą kradzieży lub fałszerstwa danych osobowych. To wskaźnik ponad dwa razy wyższy niż w rozwi-

Rys.1 – oryginalny nadruk

Rys.2 – fałszywy nadruk

niętych państwach Unii. Takie konkluzje przynosi porównanie wyników badań TNS OBOP w Polsce i badań dotyczących ochrony danych osobowych Identity Fraud Creeping Across Europe przeprowadzonych w Belgii, Holandii, Irlandii, Niemczech i Wielkiej Brytanii.

Pozyskane, zarówno w cyberprzestrzeni jak i w realnym świecie, dane mogą zostać wykorzystane do różnych działań przestępczych. Fałszywy dokument tożsamości to dla przestępców podstawa działania w wielu obszarach. Najczęściej wskazuje się na zagrożenia finansowe – kradzież pieniędzy

Rys.3 – oryginalny nadruk

z konta, rachunki do zapłacenia np. za luksusowy hotel, w którym z pewnością nie byliśmy, możemy też znaleźć się na „czarnej liście” banków jako nierzetelni klienci, a wtedy o kredycie lub zakupach na raty można zapomnieć.

Ale przecież istnieją znacznie poważniejsze zagrożenia np. działania zorganizowanych grup przestępczych, przestępczość międzynarodowa czy działania terrorystyczne, w których wykorzystywane są fałszywe dokumenty, w tym również dokumenty z prawdziwymi danymi. Stworzenie tzw. bliźniaka to dla przestępców sytuacja bardzo korzystna. Nawet podczas sprawdzenia w różnorodnych bazach dokumentów wszystko się zgadza – dane osobowe, numeracja, daty. Odnotowane były przypadki wyłudzeń pieniędzy z banków na podstawie fałszywych dowodów osobistych, gdzie po wypełnieniu kradzionego blankietu dowodu (były to jeszcze dowody książeczkowe) danymi autentycznego posiadacza konta i wklejeniu zdjęcia tzw. słupa wypłacane były pieniądze z kont niczego niepodważających ludzi. Aby wszystko się zgadzało, fałszerz z kradzionego blankietu usuwał oznaczenia serii i numeracji z każdej kartki i nanosił pożądane, czyli prawdziwe oznaczenie serii i numeru książeczki. Działo się to w czasach wydawania dowodów osobistych w gminach i związanych z tym kradzieżami czyścych książeczek dowodów osobistych. Dziś, przy centralizacji systemu wydawania dowodów osobistych, dostęp do oryginalnych blankietów jest prawie niemożliwy.

Rys.4 – fałszywy nadruk

Jak dzisiaj oszust może zdobyć „dobre” dowód osobisty? Może próbować podrobić dowód, czyli wykonać „na wzór i podobieństwo” oryginału, ale stosowane w nowoczesnych dokumentach wielostopniowe systemy zabezpieczeń przed fałszerstwem znacznie utrudniają sprawę. Podobnie będzie w przypadku prób przerobienia dowodu, czyli wymiany zdjęcia lub zmiany innych danych. W 2011 r. mają się pojawić polskie biometryczne dowody osobiste – dodatkowa przeszkoda dla fałszerzy, bo dokument tożsamości będzie niemalże „fizycznie” związany z jego posiadaczem. Stara zasada brzmi: łańcuch jest tak mocny, jak mocne jest najsłabsze ogniwo. Co jest dziś takim słabym ogniwem? Dokument? Jak wskazano powyżej – raczej nie. Personalizacja? Przy szczelnym centralnym systemie wytwarzania dokumentów też chyba nie. System przesyłania danych z urzędu gminy do Centrum Personalizacji? Ingerencja w ten system wymagałaby sporej wiedzy teleinformatycznej i z pewnością byłoby to bardzo kosztowne. A zatem może same dane? W tym obszarze narażenie na wprowadzenie fałszywych informacji jest duże. Uczciwości urzędników nie chciałbym kwestionować, choć niektórzy twierdzą, że zawsze to człowiek jest najsłabszym ogniwem każdego systemu. Natomiast gdy urzędnik zostanie wprowadzony w błąd i otrzyma nieprawdziwe dane od obywatela, dojdzie wtedy do tzw. fałszu intelektualnego. Dla przestępców to sytuacja doskonała, bo uzyskują dokument oryginalny, którego prawdziwości

od strony materialnej nikt nie będzie w stanie zakwestionować.

Wydaje mi się zatem, że takim słabym ogniwem jest wiarygodność danych przedkładanych w **dokumentach Urzędu Stanu Cywilnego**. Jest to jedna z niewielu już grup dokumentów zabezpieczana zbyt słabo, nieadekwatnie do swojej rangi. Powraca tu od lat temat konieczności opracowania ustawy o dokumentach publicznych, określającej m.in., jakie grupy dokumentów powinny być ustawowo zabezpieczane przed fałszerstwem i na jakim poziomie. Wprowadzone standardy wytwarzania dokumentów zakończyłyby obecną dowolność zamawiania, wykonywania i wydawania dokumentów przez poszczególne resorty, a właściwie urzędników, którzy rzadko dostrzegają zagrożenia spowodowane fałszerstwami.

Temat jest znany i dyskutowany od początku lat 90. ubiegłego wieku. Projekt ustawy o dokumentach publicznych zamieszczono również w niniejszym periodyku (zob.

Rys.5 – oryginalny nadruk

Człowiek i Dokumenty nr 3/2006). Miejmy nadzieję, że kolejne działania podejmowane w tym zakresie – tym razem

Rys.6 – fałszywy nadruk

przez MSWiA – zakończą się wreszcie sukcesem i wszystkie ważne dla bezpieczeństwa państwa i zwykłych obywateli dokumenty będą zabezpieczane na odpowiednim poziomie.

Dokumenty Urzędu Stanu Cywilnego – odpisy zupełne i skrócone aktów stanu cywilnego (aktu urodzenia, aktu zgonu, aktu małżeństwa) są podstawowymi dokumentami koniecznymi w wielu sytuacjach życiowych, w tym

przy występowaniu o dowód osobisty. (Mając dowód, można już wystąpić o paszport). Aby uzyskać dowód osobisty, należy przedłożyć odpis skrócony aktu urodzenia, a w przypadku małżonków również odpis skrócony aktu małżeństwa. **Zgodnie z Ustawą o Ewidencji Ludności i Dowodach Osobistych** w Polsce posiadanie dowodu osobistego jest obligatoryjne. Każdy po ukończeniu 18. roku życia ma obowiązek wystąpić o pierwszy dowód, a w przypadku zmiany danych osobowych, utraty bądź zniszczenia dowodu o kolejny (od 2010 r. dowody wydawane będą za darmo, ciekawa inicjatywa posłów).

Konieczny do uzyskania dowodu osobistego odpis skrócony aktu urodzenia jest zwykłym drukiem (blankietem) z kategorii akcydensów manipulacyjnych i przez długie lata był wykonywany najprostszymi technikami drukarskimi – nadruk techniką offsetową na zwykłym papierze, bez jakichkolwiek zabezpieczeń przed fałszerstwem.

Zamawiany doraźnie przez urzędy w różnych drukarniach, różniący się topografią, odcieniami koloru, a nawet wielkością. Od 2000 r. wprowadzono jednolity we wszystkich odpisach papier z wielotonowym znakiem wodnym. Jest to jednak zdecydowanie za mało. Przydałoby się zabezpieczenie szaty

Rys. 7 – oryginalny nadruk

Rys. 8 – oryginalny nadruk

Rys. 9 – oryginalny nadruk

graficznej, np. gilosz irysowy, może jakaś bordiura w stalorycie, nadruk farbą optycznie zmienną, zabezpieczenie chemiczne w papierze. Poziom zbliżyły się do świadectwa dojrzałości. No i konieczne wydaje się numerowanie blankietów, co znacznie uszczelniliby system i pozwoliłoby ujawnić kradzione.

Z własnych doświadczeń biegłego mogę stwierdzić, że badanie takich dokumentów jak odpisy skrócone aktów Urzędu Stanu Cywilnego nie jest specjalnie satysfakcjonujące. Dokumenty podrobione technikami prymitywnymi, jak kopie z urządzeń laserowych czy atramentowych, są dla eksperta proste do rozpoznania (rys.1 i 2), choć dla urzędnika może to już stanowić problem. Jeśli natomiast fałszerz wykorzysta łatwo dziś dostępną technikę druku offsetowego, to już zaczynają się problemy. Żaden ekspert nie lubi sytuacji, gdy musi stwierdzić, że nie wie, czy dokument jest autentyczny czy fałszywy. Identyczna technika nadruku siatki giloszowej i napisów zarówno w przypadku dokumentów oryginalnych, jak i fałszywych, nie ułatwia pracy. Właściwie jedyne różnice występują czasami w jakości wykonania nadruków (rys.3 i 4 oraz 5 i 6), ale przy występującej różnorodności dokumentów autentycznych (zob. rys. 7, 8 i 9) nie zawsze sama jakość wykonania dokumentu pozwala na kategorię wnioski. Kwestia poprawnego wypełnienia dokumentu, sfałszowania odcisków pieczęci i pieczętek to też dzisiaj nie jest problem dla wielu fałszerzy.

Czasami zdarzają się ciekawostki fałszerskie, np. gdy fałszerz wy-

korzystał grafikę polskiego godła wprowadzoną w grudniu 1989 r. do podrobienia dokumentów datowanych na lata 70. XX w. Odcięta wprawdzie została korona, ale zmienione w 1989 r. kwiatony z dwoma krótszymi płatkami w skrzydłach pozostały (rys. poniżej).

Można by zapytać, po co dzisiaj dalej zajmować się dokumentami papierowymi, czy nie lepiej postawić na e-administrację? Oczywiście, że tak. Jeśli mielibyśmy powszechnie dostępny, choćby na poziomie właściwych urzędów oraz kompletny system ewidencji ludności, można by z wielu koniecznych dziś dokumentów papierowych zrezygnować. Dla wygody obywateli i ochrony lasów. Ale, niestety, nie mamy takiego systemu, a jego stworzenie napotyka wiele przeszkód. Po przyjęciu programu naprawczego (czyli de facto ograniczeniu zakresu) realizacji przeciągającego się z roku na rok rządowego projektu PESEL 2, wykonanie planowanej wcześniej w jego ramach aplikacji Centralny Rejestr Odpisów Aktów Stanu Cywilnego (CRASC) jest bardzo wątpliwe. Czy nowy projekt tzw. **pl.ID** zmieni tę sytuację? Może, tylko kiedy? Może zatem warto jeszcze zmienić dokumenty Urzędu Stanu Cywilnego, aby były bezpieczniejsze i przy okazji ładniejsze!

Roman Łuczak

Artykuł stanowi przedruk z kwartalnika „Człowiek i Dokumenty” (numer 16.), który opublikowany został dzięki uprzejmości autora i wydawcy PWPW S.A.

Rys. 10 – Godło państwowe stosowane na dokumentach w latach 70. XX w.

Rys. 11 – Usunięta korona, ale zmienione w nowym godle kwiatony pozostały

USŁUGI ZWIĄZANE Z REJESTRACJĄ STANU CYWILNEGO REALIZOWANE PONAD GRANICAMI I „SILOSAMI RESORTOWYMI”

■ Jan Krzysztof Wojtala

Streszczenie wystąpienia wygłoszonego podczas XVI Forum Teleinformatyki (Miedzeszyn, 23-24 września 2010 r.).

Specyfika usług związanych z rejestracją stanu cywilnego – uwarunkowania krajowe.

Przeciętny obywatel korzysta z usług administracji publicznej w zakresie rejestracji stanu cywilnego raz na kilka lat – wtedy kiedy załatwia sprawy dotyczące zdarzeń życiowych (związane na przykład z urodzeniem dziecka, zawarciem lub ustaniem małżeństwa czy zgonem osoby bliskiej). Ponieważ zdarzenia życiowe dotyczą wszystkich obywateli, to w ciągu roku, w skali całego kraju urzędy stanu cywilnego podejmują dziesiątki milionów czynności – takich jak:

- Rejestrują ponad 1,1 mln zdarzeń życiowych (urodzenie dziecka, zawarcie lub ustanie małżeństwa, zgon),
- Wydają około 12 milionów odpisów aktów stanu cywilnego (skrótowych, zupełnych, wielojęzycznych) na potrzeby prowadzonych spraw:
 - cywilnych, gdzie postępowania sądowe procesowe i nieprocesowe generują wymianę dokumentów pomiędzy USC, a sądami powszechnymi (ponad 60 wydziałów sądów okręgowych i ponad 300 wydziałów

sądów rejonowych),

- administracyjnych (w tym tak istotnych jak wydawanie dowodów osobistych, stanowiących dokument podróży w UE).

W oparciu o wymianę korespondencji 2260 urzędów stanu cywilnego utrzymuje spójny zasób aktów stanu cywilnego pomimo braku centralnego rejestru (przy czym a.s.c. są rejestrowane według miejsca zdarzenia i są przechowywane w urzędzie właściwym miejscowo przez 100 lat, a ponadto a.s.c. są wzajemnie powiązane poprzez przypiski – zmiany stanu cywilnego rejestrowane w jednym akcie mają wpływ na treść innych aktów, w tym dotyczących współmałżonka).

Dostarczanie usług związanych z rejestracją stanu cywilnego polega na realizacji procesów, w których współdziałające podmioty kolejno dodają wartość w poszczególnych krokach.

Na przykład, proces rejestracji urodzenia dziecka jest inicjowany w szpitalu, gdzie sporządzane jest pisemne zgłoszenie urodzenia dziecka (PZUD) w oparciu o dokumentację medyczną oraz informacje udzielane (najczęściej) przez matkę. W kolejnym kroku

procesu treść PZUD jest uzupełniana we właściwym miejscowo USC w oparciu o informacje udzielane przez ojca (najczęściej). Następnie sporządzany jest akt urodzenia, powiadamiany jest organ ewidencji ludności (a potem PESEL) oraz wysyłane jest sprawozdanie do GUS. W trakcie realizacji procesu rejestracji urodzenia poszczególne podmioty realizują jednocześnie usługę dla obywatela (usługi typu G2C), jak i usługi dla innych podmiotów publicznych (usługi typu G2G). Przyjęcie zgłoszenia urodzenia w USC i wydanie obywatelowi odpisów a.s.c. stanowi usługę typu G2C, a przekazanie informacji o zdarzeniu przez USC do organu ewidencji ludności w odpowiedniej gminie oraz wysłanie sprawozdanie do GUS to usługi typu G2G.

Podobnie przebiega proces rejestracji zgonu, z tym, że Karta zgonu zawiera jeszcze dodatkowy odcinek – „do celów pochówku”. Ponadto z punktu widzenia usług realizowanych przez USC na rzecz innych administracji (G2G) może wystąpić konieczność powiadomienia USC właściwego dla miejsca urodzenia zmarłego oraz ewentualnie USC miejsca zawarcia małżeństwa.

Proces rejestracji ustania małżeństwa poprzez rozwód jest inicjowany w ramach postępowania sądowego, a następnie prawomocne orzeczenie rozwodu jest dla odpowiedniego USC podstawą zmiany treści a.s.c.

Ponadto informacje zarejestrowane w aktach stanu cywilnego są wykorzystywane w krytycznych systemach informatycznych państwa. Na przykład stan cywilny i relacje rodzinne są istotne między innymi przy zgłaszaniu osób do ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, przy korzystaniu ze świadczeń rodzinnych i społecznych, z ulg podatkowych itp.

Tak więc procesy związane z dostarczaniem usług w zakresie rejestracji stanu cywilnego przebiegają poprzez „silosy resortowe” czyli zamknięte systemy informacyjne i informatyczne poszczególnych resortów:

- Zdrowie – jednostki służby zdrowia,

- Sprawiedliwość - Sądy powszechne,
- USC i organy ewidencji ludności (umiejscowione w Jednostkach Samorządu Terytorialnego, ale realizujące zadania zlecone administracji rządowej),
- MSWiA (PESEL),
- Ubezpieczenia społeczne (ZUS i KRUS),
- Zabezpieczenie Społeczne (świadczenia rodzinne, pomoc społeczna),
- Ubezpieczenia zdrowotne (NFZ),
- Finanse (Podatki),
- Statystyka Publiczna (GUS)
- i inne ...

Realizacja procesów przebiegających w poprzek „silosów resortowych” wymaga pokonywania poważnych barier, takich jak:

- Ograniczona interoperacyjność systemów IT używanych przez poszczególne podmioty,
- Koncentracja podmiotów na zadaniach własnych - brak mecha-

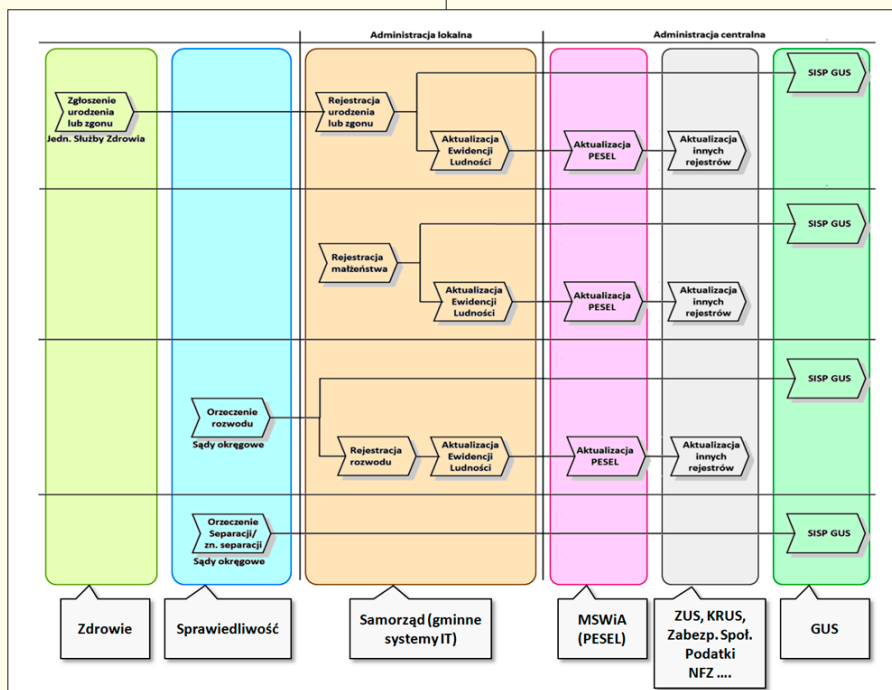
- nizmów stymulujących usprawnianie interfejsów do systemów IT innych podmiotów,
- Duża liczba podmiotów zaangażowanych w realizację procesów,
- Odrębne uwarunkowania prawno-organizacyjne i techniczne w poszczególnych „silosach”.

Specyfika usług związanych z rejestracją stanu cywilnego - uwarunkowania międzynarodowe

W Polsce kolejne lata przynoszą wzrost liczby rejestrowanych zdarzeń z tzw. „czynnikiem zagranicznym” co potwierdzają statystyki publikowane przez GUS. Rysunek nr 2 przedstawia dane dotyczące zdarzeń zarejestrowanych w 2009 roku¹. Niestety trudno o precyzyjne dane na temat liczby zdarzeń z udziałem Polaków rejestrowanych przez zagraniczne urzędy.

Realizacja usług związanych z rejestracją stanu cywilnego „z czynnikiem zagranicznym” inicjuje procesy w których uczestniczą podmioty z różnych krajów i do wszystkich wcześniej opisanych problemów dochodzą trudności związane z trans-granicznym charakterem prowadzonych spraw.

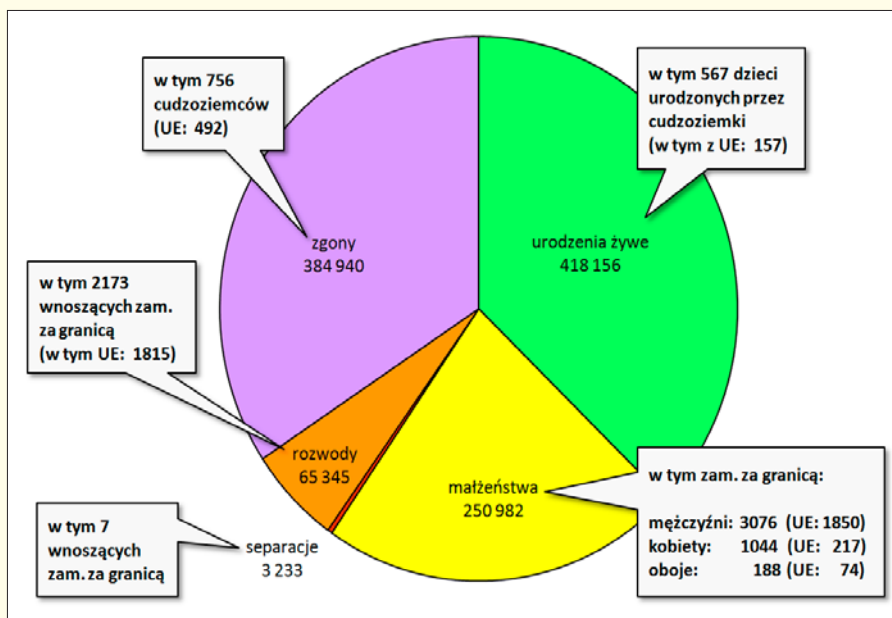
Przegląd rozwiązań stosowanych w krajach europejskich oraz analizę problemów dotyczących trans-granicznej wymiany dokumentów związanych z rejestracją stanu cywilnego zawiera obszerny Raport Freyholda², z którego pochodzą poniższe informacje i rekomendacje:

Rys.1 Przebiegające w poprzek silosów resortowych procesy dotyczą różnych zdarzeń życiowych (urodzenie lub zgon – w szpitalu, zawarcie małżeństwa – w USC, orzeczenie rozwodu lub separacji – w sądzie) zostały przedstawione w postaci tzw. łańcuchów wartości,

¹ Źródło: Na podstawie danych opublikowanych przez GUS w 2010 r. „Wyniki badań bieżących” <http://demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/Tables.aspx>

² von Freyhold, Vial & Partner Consultants - wissenschaftliche Berater und Gutachter – Facilitating Life Events, Part I: Country Reports, Final Report for the European Commission, http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/study_ms_legislation_country_reports_en.pdf

Rys.2. Udział poszczególnych zdarzeń rejestrowanych w księgach a.s.c. z uwzględnieniem zdarzeń „z czynnikiem zagranicznym”.

- W UE rocznie zawiera się ok. 2,2 mln małżeństw (w tym 350 tys. międzynarodowych) i przeprowadza 900 tys. rozwodów (w tym 170 tys. międzynarodowych),
- Rejestracja według zdarzeń jest prowadzona w 22 spośród 32 ankietowanych systemów prawnych, a w 4 według osób,
- Liczba różnych informacji gromadzonych w związku z rejestracją urodzenia w różnych systemach wynosi łącznie 46, ale tylko dwie powtarzają się we wszystkich: płeć i data urodzenia,
- W ramach polityki rozwoju w obszarze rejestracji stanu cywilnego rekomendowane jest m. in. powołanie europejskiej instytucji („European civil status office, as clearing house”) zarządzającej między innymi elektroniczną platformą wymiany odpisów aktów stanu cywilnego. Sygnalizowane w Raporcie Freyholda problemy mają swoje źródła w historycznych uwarunkowaniach – nawet integracja w ramach Unii Europejskiej nie zniwelowała istniejących różnic. Szkoda, że główne

europejskie organizacje zajmujące się problematyką rejestracji stanu cywilnego nie zrzeszają podmiotów reprezentujących wszystkie państwa europejskie:

- Międzynarodowa Komisja Stanu Cywilnego - CIEC - Commission Internationale de de l'État Civil (<http://www.ciec1.org>) zrzesza:
 - 15 krajów członkowskich (Niemcy, Belgia, Chorwacja, Hiszpania, Francja, Grecja, Węgry, Włochy, Luksemburg, Holandia, Polska, Portugalia, Wlk. Brytania, Szwajcaria i Turcja) oraz 7 krajów o statusie obserwatora (Cypr, Litwa, Stolica Apostolska, Mołdawia, Rosja, Słowenia i Szwecja),
 - Przy MSWiA działa Sekcja Polska Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego.
- Europejskie Stowarzyszenie Urzędników Stanu Cywilnego - EVS - Europäischer Verein von Standesbeamtinnen und Standesbeamten (<http://www.evs-eu.eu>) zrzesza:
 - 11 stowarzyszeń krajowych: Austria, Włochy, Niemcy, Holandia, Polska, Belgia, Anglia,

Szkocja, Szwajcaria, Słowacja i Słowenia.

Prowadzone w Europie prace legislacyjne dotyczące usuwania trans-granicznych problemów w zakresie rejestracji stanu cywilnego powoli przynoszą efekty:

- MKSC rekomenduje 32 konwencje międzynarodowe – m. in. Konwencję nr 16 dotyczącą wydawania wielojęzycznych odpisów skróconych aktów stanu cywilnego, sporządzoną w Wiedniu dnia 8 września 1976 r. (Dz. U. 2004, nr 166, poz. 1735)
- Wydano Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (tzw. „Bruksela II bis”)
- W Polsce nastąpiła odpowiednia nowelizacja ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego. (Dz.U. 1964 nr 43 poz. 296)
 - Z punktu widzenia możliwości realizacji projektów IT w obszarze trans-granicznych usług w zakresie stanu cywilnego bardzo obiecujące są inicjatywy i projekty współfinansowane ze środków UE. W szczególności należy wymienić dokument: DECYZJA NR 1149/2007/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 25 września 2007 r. ustanawiająca na lata 2007–2013 program szczegółowy „Wymiar sprawiedliwości w sprawach cywilnych” jako część programu ogólnego „Prawa podstawowe i sprawiedliwość”, gdzie w artykule 2 wymieniono cele ogólne: „... a) propagowanie współpracy sądowej w celu przyczynienia się do utworzenia prawdziwego europejskiego obszaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych, opartego na zasadzie wzajemnego uznawania i zaufania; b) wspieranie usuwania przeszkód zakłócających właściwy przebieg

transgranicznych postępowań cywilnych w państwach członkowskich; ...”

Realizowane są konkretne, międzynarodowe projekty IT:

- Projekt: ECRN - European Civil Registry Network (<http://www.ecrn.eu>) System trans-granicznej wymiany wielojęzycznych odpisów aktów stanu cywilnego pomiędzy USC,
- Projekt: ICCS-CIEC DATA EXCHANGE PLATFORM <http://www.ciec-plateforme.org> - System trans-granicznej wymiany wielojęzycznych odpisów aktów stanu cywilnego.

Działania podejmowane przez firmę Technika IT

W ciągu ostatnich 19 lat Technika IT SA wdrożyła oprogramowanie wspierające rejestrację stanu cywilnego w 1285 urzędach stanu cywilnego – w tym praktycznie we wszystkich większych miastach. Zebrane doświadczenia pokazały, że urzędy intensywnie wymieniają papierowe dokumenty pomiędzy sobą, z organami ewidencji ludności, z sądami (okręgowymi i rejonowymi), ze szpitalami (Pisemne zgłoszenie urodzenia dziecka, Karta zgonu). Papierowa korespondencja jest najczęściej źródłem danych rejestrowanych w systemie USC. Tymczasem w większości wypadków przysyłane dane są już zarejestrowane w systemach IT używanych przez nadawców tej korespondencji. W związku z tym od kilku lat podejmowane są działania zmierzające do wprowadzenia wymiany dokumentów elektronicznych w miejsce papierowych:

Oprogramowanie USC jest integrowane z oprogramowaniem Ewidencji Ludności, nie tylko autorstwa Techniki (podstawy prawne takiej integracji wynikają aktualnych przepisów – nowe przepisy³ oraz koncepcja realizowanego przez MSWiA projektu pl.ID zmieniają mo-

del integracji USC i EL od połowy 2011 roku);

Na zlecenie GUS firma wykonała oprogramowanie wspierające sprawozdawczość elektroniczną. Od początku 2009 roku funkcjonują aplikacje: APUSC wspierająca USC w zakresie urodzeń, małżeństw i zgonów oraz APSAD dla sądów okręgowych (w zakresie rozwodów i separacji),

Podjęto współpracę z platformą ECRN (European Civil Registry Network) – w oparciu o pilotowe wdrożenie ECRN w Zielonej Górze, która obejmuje:

- Integracja aplikacji wspierającej USC z platformą ECRN,
- Korektę komunikatów polskiej wersji klienta ECRN,
- Rozszerzenie funkcjonalności klienta ECRN.

Prowadzone są prace analityczne i przygotowawcze dla rozwiązań integrujących systemy IT różnych podmiotów – w tym jednostek organizacyjnych administracji samorządowej (m. in. Szpitale – USC – GUS),

Podsumowanie i wnioski

- Celem przełamywania barier pomiędzy „silosami resortowymi” planowane projekty IT dotyczące rejestracji stanu cywilnego powinny być komplementarne w stosunku do projektów (zarówno europejskich, jak i krajowych) realizowanych w obszarach takich jak „e-Justice”, czy „e-ID”,
- Dla poprawy jakości usług rejestracji stanu cywilnego należy usprawnić wymianę dokumentów pomiędzy sądami, a USC – m. in. poprzez wprowadzenie do obrotu prawnego odpisu aktu stanu cywilnego w postaci dokumentu elektronicznego,
- Należy znowelizować ustawę prawo o aktach stanu cywilnego w celu stworzenia podstaw prawnych do prowadzenia centralnego rejestru aktów stanu cywilnego – w szczególności w systemie teleinformatycznym (realizowany projekt „pl.ID – polska ID karta”,

zakłada zbudowanie takiego rejestru),

- Rejestracja urodzeń jest skumulowana w ok. 300 USC (około 15% USC rejestruje ponad 98% urodzeń). Niewiele mniejsza kumulacja dotyczy zgonów. Warto integrować systemy IT Służby Zdrowia z systemami miejscowych USC, tak aby wyeliminować ręczne przepisywanie danych, które już są w systemach informatycznych,
- Konsekwentne stosowanie istniejących przepisów przez podmioty uczestniczące w procesach rozwiązałyby dużą część problemów z brakiem interoperacyjności na styku „silosów resortowych” (w szczególności chodzi o rozporządzenia w sprawie tzw. „minimalnych wymagań” dla systemów IT⁴, dla rejestrów publicznych⁵ – w tym poprawne stosowanie identyfikatorów rejestru TERYT⁶, o rygorystyczne stosowanie urzędowych nazw miejscowości)

Jan Krzysztof Wojtala
Analitik Technika IT SA

⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 października 2005 r. w sprawie minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. 2005 nr 212 poz. 1766)

⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 października 2005 r. w sprawie minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w formie elektronicznej (Dz. U. 2005 nr 214 poz. 1781)

⁶ art. 47. ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. 1995 nr 88 poz. 439):

1. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego prowadzi krajowy rejestr urzędowy podziału terytorialnego kraju, zwany dalej „rejestrem terytorialnym”.
2. Rejestr terytorialny obejmuje systemy:
 - 1) identyfikatorów i nazw jednostek podziału administracyjnego,
 - 2) identyfikatorów i nazw miejscowości,
 - 3) rejonów statystycznych i obwodów spisowych,
 - 4) identyfikacji adresowej ulic, nieruchomości, budynków i mieszkań.
3. Urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej są obowiązane do stosowania oznaczeń kodowych przyjętych w rejestrze terytorialnym.

³ Przede wszystkim ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności

PRAWO KARNE A REJESTRACJA STANU CYWILNEGO

Najczęstsze skomarzenia z Urzędem Stanu Cywilnego dotyczą prawa rodzinnego, które reguluje instytucję małżeństwa. Po nieco głębszym zastanowieniu przeciętny obywatel skomarzy kierownika usc nie tylko jako tego, który udziela ślubów, ale również jako tego, który sporządza akty stanu cywilnego, a zatem oprócz aktu małżeństwa, również akty urodzeń i zgonów. Nielicznym wiadomo, że w kwestii zmiany imienia lub nazwiska także właściwym organem jest kierownik usc. Najdalszym skomarzeniem w związku z działalnością urzędów stanu cywilnego jest materia regulowana przez przepisy prawnokarne. Czy w ogóle prawo i postępowanie karne ma, bądź kiedykolwiek miało, zastosowanie w związku z działalnością kierownika usc? Kierownicy usc. z wieloletnim stażem pracy, prawdopodobnie przypominają sobie, że istotnie, kiedyś ustawa prawo o aktach stanu cywilnego zawierała normy opatrzone sankcją. Obecnie, próżno ich szukać w prawie o aktach stanu cywilnego, jednak znajdują się one w innych aktach prawnych. Mimo, że przepisy karnoprawne dosyć rzadko mają zastosowanie w stosunku do rejestracji stanu cywilnego, myślę, że warto przedstawić analizę przepisów karnych pod kątem działalności kierownika usc.

Normy prawnokarne a rejestracja stanu cywilnego do 1989 r.

Ustawą z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej¹, z mocą obowiązującą od dnia 23 maja 1989 r., uchylony został rozdział 10 obowiązującej ustawy prawo o aktach stanu cywilnego² (dalej zwana: „pr.

asc”), w którym zawarty był przepis karny (art. 84) zgodnie z którym, duchowny, który udzielał ślubu religijnego (obecnie małżeństwa wyznaniowego), mimo nieprzedstawienia mu dowodu zawarcia małżeństwa w urzędzie stanu cywilnego, podlegał karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 50.000 tysięcy złotych, za wyjątkiem sytuacji, w której duchowny udzielił ślubu religijnego mimo nieprzedstawienia mu dowodu zawarcia małżeństwa w urzędzie stanu cywilnego, z powodu ciężkiej choroby lub niebezpieczeństwa bezpośrednio zagrażającego życiu jednej ze stron. Po 1989 r. pr. asc nie zawiera w swej treści przepisów prawno-karnych ani w stosunku do duchownych ani w stosunku do pozostałych obywateli i osób podlegających rejestracji stanu cywilnego na terytorium RP. Jak wyżej wspomniano, przepisy takie znajdują się w innych aktach prawnych, jednakże na początek prześledźmy zmiany jakie dokonały się w rejestracji stanu cywilnego, na przykładzie wcześniej obowiązujących aktów prawnych regulujących bezpośrednio tę materię.

Dekret pr. asc z 1945 r.³, przewidywał zarówno możliwość zastosowania przymusu w administracji, jak i odpowiedzialności karnej. Przepis art. 57 dekretu stanowił, że kto był obowiązany do dokonania zgłoszenia lub wykonania innej czynności, w szczególności do przedłożenia dokumentów i od dopełnienia tego obowiązku się uchylał, mógł być do tego zmuszony przez urzędnika stanu cywilnego przy zastosowaniu kary pieniężnej celem przymuszenia, w trybie przewidzianym w art. 45 - 48 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu przymusowym w administracji⁴.

Adwokat dr n. pr. Agnieszka Kimak

Autorka ukończyła dzienne magisterskie studia prawnicze na Wydziale Prawa, Prawa kanonicznego i Administracji w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. W toku studiów ukończyła Prawo Amerykańskie w ramach Centrum Prawa Amerykańskiego KUL. Pracowała na stanowisku głównego specjalisty w Departamencie Spraw Obywatelskich MSWiA w Warszawie. W latach 2004-2008 ukończyła studia doktoranckie na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji w KUL, a następnie obroniła rozprawę doktorską uzyskując stopień naukowy doktora nauk prawnych, specjalisty z zakresu administracji. Agnieszka Kimak jest wykładowcą prawa i postępowania administracyjnego w warszawskich wyższych uczelniach oraz prowadzi kancelarię adwokacką w Warszawie i filię kancelarii w Lublinie.

Treść tego przepisu została powtórzona w dekrecie pr. asc z 1955 r.⁵, tj. w art. 24 ust. 1 który stanowił, że kto uchylał się od obowiązku dokonania zgłoszenia lub wykonania innej czynności, mógł zostać zmuszony w trybie postępowania przymusowego w administracji.

Zgodnie z art. 90 dekretu pr. asc z 1945 r. zaniechanie we właściwym czasie zgłoszenia urzędnikowi stanu cywilnego urodzenia lub zejścia (obecnie zgonu), skutkowało sankcją grzywny od 20 do 10.000 zł, której jednak nie wymierzano, jeżeli pomimo niedokonania zgłoszenia przez osobę do tego obowiązującą akt stanu cywilnego został sporządzony we właściwym czasie. Orzekanie o karach leżało we właściwości władz administracji ogólnej.

Również i ten przepis znalazł swój odpowiednik w art. 78 dekretu pr. asc z 1955 r. który stanowił, że kto nie dopełnił w terminie obowiązku zgłoszenia w urzędzie stanu cywilnego faktu urodzenia lub zgonu, podlegał karze grzywny do 500 zł. Grzywny nie wymierzano, jeżeli pomimo niedokonania zgłoszenia, akt stanu cywilnego został sporządzony we właściwym czasie. Orzekanie następowało w trybie karnoadministracyjnym.

Obecnie podobny przepis znajduje się w art. 146 kodeksu wykroczeń⁶. Treść tego przepisu brzmi: kto nie dopełnia w terminie obowiązku zgłoszenia w urzędzie stanu cywilnego faktu urodzenia lub zgonu podlega karze grzywny do 250 zł

¹ Dz. U. z 1989 r., Nr 29, poz. 154

² Ustawa z dnia 29 września 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2008 r., Nr 234, poz. 1571)

³ Dekret z dnia 25 września 1945 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 1945 r., Nr 48, poz. 272 ze zm.)

⁴ Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 342

⁵ Dekret z dnia 8 czerwca 1955 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 1955 r., Nr 25, poz. 151 ze zm.)

⁶ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2010 r., Nr 46, poz. 275 ze zm.)

albo karze nagany. Sprawca nie podlega odpowiedzialności jeżeli pomimo niedokonania zgłoszenia aktu stanu cywilnego został sporządzony we właściwym czasie.

Przepis art. 78 dekretu pr. asc z 1955 r. został uchylony i zastąpiony przepisem art. 78¹, który dawał podstawę do karania duchownych karą aresztu do czterech miesięcy lub grzywną do 5.000 zł za udzielanie ślubów religijnych, zanim został mu przedstawiony wyciąg (obecnie odpis) z aktu małżeństwa, albo karą aresztu do sześciu miesięcy lub grzywny do 10.000 zł za udzielenie ślubu religijnego osobie pozostającej w związku małżeńskim. Duchowny nie podlegał karze wówczas, jeżeli udzielił ślubu religijnego mimo nieprzedstawienia mu wyciągu z aktu małżeństwa, w przypadku ciężkiej choroby bezpośrednio zagrażającej życiu jednej ze stron. Właściwe do orzekania były sądy powiatowe, odpowiednik dzisiejszych sądów rejonowych.

Uchylone dopiero dnia 1 stycznia 1970 r. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny⁷, w rozdziale XXX zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko małżeństwu”, penalizowało w art. 197 zawieranie małżeństwa, pomimo nie rozwiązania i nie uznania za nieważne poprzedniego małżeństwa. Maksymalną karą przewidzianą za to przestępstwo było 5 lat więzienia. Zgodnie z art. 198 karze więzienia do lat 3 podlegał ten, kto w związku z zawarciem małżeństwa własnego lub cudzego dopuścił się czynu powodującego nieważność tego małżeństwa, jeżeli unieważnienie nie nastąpiło. Ściganie następowało na wniosek małżonka pokrzywdzonego.

W porównaniu do Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny, dekret pr. asc z 1955 r. rozszerzał odpowiedzialność karną w stosunku do duchownych i wprowadzał obowiązek ścigania z urzędu, niezależnie od wniosku pokrzywdzonego. Z drugiej jednak strony, dekret pr. asc z 1955 r. przewidywał łagodniejszą karę aresztu albo grzywny, zamiast kary więzienia. Nie mniej jednak, obydwie te regulacje należy ocenić z dzisiejszej perspektywy jako rażąco surowe.

⁷ Dz. U. z 1932 r., Nr 60, poz. 571

Obowiązujący obecnie przepis art. 202 kk⁸ penalizuje wyłącznie bigamię, tj. zawarcie małżeństwa, pomimo pozostawania już w związku małżeńskim. Przewidziane alternatywnie kary dla bigamisty to grzywna, ograniczenie wolności albo pozbawienie wolności do lat 2.

Odpowiedzialność karna w stosunku do kierownika usc.

Zgodnie z obowiązującym prawem karnym, kierownik usc. może potencjalnie podlegać odpowiedzialności karnej, z jednej strony jako osoba fizyczna w zakresie przestępstw powszechnych, z drugiej strony jako funkcjonariusz publiczny w zakresie przestępstw tzw. indywidualnych, popełnianych w związku z wykonywaniem kompetencji organu administracji publicznej.

W zakresie przestępstw indywidualnych, można mówić o aspekcie czynnym i biernym podlegania odpowiedzialności. Mówiąc o aspekcie czynnym, mam na myśli sytuację, w której kierownik usc., jako funkcjonariusz publiczny dopuszcza się przestępstwa. Chodzi tu zwłaszcza o tzw. przestępstwa urzędnicze, które zostaną omówione poniżej. Mówiąc natomiast o aspekcie biernym, mam na myśli sytuację, w której kierownik usc., również jako funkcjonariusz publiczny, spostrzega, że inna osoba dopuszcza się przestępstwa, co obliguje go do konkretnego działania lub zaniechania.

Przestępstwa przeciwko rejestracji stanu cywilnego

Przy przestępstwach przeciwko działalności instytucji państwowych i samorządu terytorialnego⁹, należy zwrócić uwagę, że ochronie prawnej podlega nie sam byt tych instytucji lecz ich działalność¹⁰.

W związku z powyższym, kierownik usc. jest zobligowany do odmowy dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego, jeżeli ma uzasadnione podejrzenie, że jej dokonanie prowadzi do popełnienia przestępstwa

⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 ze zm.)

⁹ Rozdział XXIX, art. 222-231 kk

¹⁰ red. prof. A. Wąsek, *Kodeks karny. Część szczegółowa, tom II, Komentarz do artykułów 222-319, s. 4*

(większość przestępstw jest stypizowana w kodeksie karnym), wykroczenia (większość wykroczeń jest stypizowana w kodeksie wykroczeń) lub groziłoby niepowetowanymi stratami. Obowiązek odmowy wynika również z art. 25 ust. 3 ust. O pracownikach samorządowych¹¹.

Co więcej, kierownik usc. ma ustawowy obowiązek powiadamiania organów ścigania, jeżeli poweźmie wiadomość lub uzasadnione przypuszczenie o popełnieniu przestępstwa. Zgodnie z art. 304 § 2 kpk¹², instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa. Zobowiązany do powiadomienia jest kierownik jednostki.

Składanie doniesienia przez kierowników usc. o podejrzeniu popełnienia przestępstwa ma obecnie nowy wymiar, w świetle zakrojonego na skalę europejską przeciwdziałania fałszerstwom dokumentów i tzw. kradzieży tożsamości. W wyniku masowych migracji ludności coraz częściej zdarzają się przypadki fałszowania dokumentów stanu cywilnego. Przyczyną jest zwykle zła organizacja systemu rejestracji stanu cywilnego w niektórych państwach, nieprawidłowo prowadzony lokal urzędu albo zwykła działalność przestępcza grup zajmujących się fałszowaniem dokumentów. Szczególna czujność powinna towarzyszyć kierownikowi usc. W przypadku przedłożenia mu dokumentów nieczytelnych, uszkodzonych, wewnętrznie sprzecznych, zawierających skreślenia, podskrobienia, sporządzonych na krótko przed wszczęciem postępowania, a także w przypadku dokumentu, z którego wynika że pomiędzy datą jego sporządzenia,

¹¹ Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2008 r., Nr 223, poz. 1458 ze zm.)

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555 ze zm.)

a zdarzeniem upłynął długi okres czasu albo został sporządzony wyłącznie na podstawie ustnej deklaracji oraz gdy wyjdzie na jaw, że urząd, który figuruje w dokumencie nie posiada oryginału okazanego dokumentu lub nawet dostępu do oryginału. Wątpliwości powinny się pojawić również gdy pomiędzy różnymi dokumentami tej samej osoby jest sprzeczność lub niespójność lub gdy dotyczą osoby już wcześniej karanej za fałszerstwa. Wysokie prawdopodobieństwo sfałszowania dokumentu dotyczy dokumentów pochodzących z państw, w których istnieją liczne nieprawidłowości w prowadzeniu rejestracji stanu cywilnego oraz wysoka korupcja, tj.: Pakistan, Kongo, Kamerun, Republika Południowej Afryki, Nigeria, Bangladesz, Indie, Tajlandia, Wietnam, Filipiny, w Europie Ukraina. Kradzież tożsamości najczęściej występuje w Stanach Zjednoczonych¹³.

W razie uzasadnionego podejrzenia, że zagraniczny dokument jest sfałszowany, kierownik usc. powinien wydać decyzję administracyjną odmawiającą dokonania czynności (zwykle chodzi o transkrypcję) oraz poważnie rozważyć zawiadomienie organów ścigania o popełnieniu przestępstwa przez wnioskodawcę. Decyzję taką powinna poprzedzić możliwie wnikliwa weryfikacja, z udziałem innych organów państwa, zwłaszcza zagranicznych przedstawicielstw dyplomatycznych, mając na uwadze zarówno treść art. 283 kk (fałszywe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa) jak i art. 8 kpa¹⁴ (zasada pogłębiania zaufania obywateli do organów Państwa oraz ich kultury prawnej).

Warto też w tym miejscu wspomnieć o zobowiązaniach współpracy¹⁵ państw członkowskich w ramach Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego, zwłaszcza o Rekomendacji nr 9 w sprawie środków, jakie należy podjąć w celu zwalczania

małżeństw zawieranych dla pozorów¹⁶. Obowiązek współdziałania między państwami wynika również z postanowienia art. 1 Konwencji Nr 3, sporządzonej w Stambule dnia 4 września 1958 r.¹⁷ dotyczącej międzynarodowej wymiany informacji z zakresu stanu cywilnego, zgodnie z którym, każdy urzędnik stanu cywilnego wykonujący swoje funkcje na terytorium jednego z Umawiających się Państw, jeśli sporządza lub dokonuje transkrypcji aktu małżeństwa lub aktu zgonu, powinien powiadomić o tym urzędnika stanu cywilnego miejsca urodzenia każdego z małżonków lub zmarłego, jeśli miejsce to znajduje się na terytorium innego z Umawiających się Państw.

Oszustwa z dziedziny rejestracji stanu cywilnego można podzielić na dwa rodzaje: okazywanie sfałszowanych dokumentów oraz składanie fałszywych oświadczeń np. w sprawie uznania dziecka w celu obejścia przepisów adopcyjnych, albo w celu zawarcia tzw. małżeństwa fikcyjnego dla uzyskania obywatelstwa, stałego pobytu czy świadczeń socjalnych.

Według prawa polskiego, zawarcie małżeństwa przez cudzoziemca, nawet jeżeli przebywa on nielegalnie na terytorium Polski, z obywatelem czy obywatelką polską jest obligatoryjną przesłanką wydania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony¹⁸. Przed wydaniem zezwolenia, w uzasadnionych przypadkach, wojewoda przy pomocy Policji powinien przeprowadzić wywiad środowiskowy i rozpytanie w celu sprawdzenia czy małżeństwo nie zostało zawarte w celu obejścia prawa, a jeżeli tak, może odmówić udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony. Małżeństwo może zostać uznane za pozorne jeżeli jeden z małżonków przyjął korzyść majątkową w zamian za wyrażenie zgody

na zawarcie małżeństwa, małżonkowie nie wypełniają prawnych obowiązków wynikających z zawarcia małżeństwa, nie mieszkają razem, nie spotkali się nigdy przed ślubem, nie mówią językiem zrozumiałym dla obojga, nie są zgodni co do dotyczących ich danych osobowych i innych istotnych okoliczności, jedno z małżonków lub oboje w przeszłości zawierali już małżeństwa dla pozorów¹⁹.

Zgodnie z art. 6c pr. asc, dodanym przez art. 50 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych²⁰, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2003 r., kierownik usc. współpracuje z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego ustawowych zadań.

Warto też wspomnieć, że zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r.²¹ o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego oraz instytucje państwowe są obowiązane, w zakresie swojego działania, do współpracy z CBA, a w szczególności udzielania pomocy w realizacji zadań CBA, które jest służbą specjalną powołaną do spraw zwalczania korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych, a także do zwalczania działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa (art. 1).

Przestępstwa urzędnicze

Przestępstwa urzędnicze są odmianą przestępstw indywidualnych, tzn. takich, które w tym wypadku, może popełnić wyłącznie osoba, która jest funkcjonariuszem publicznym. Kierownik usc., jako organ administracji publicznej oraz pracownik samorządowy bez wątplenia jest funkcjonariuszem publicznym. Zgodnie z definicją zawartą w art. 115 § 13 pkt 4 kk, funkcjonariuszem publicznym jest

¹³ P. Kasprzyk, *Akty stanu cywilnego w międzynarodowym obrocie prawnym*, część I, Technika i USC nr 4 (45) IV kwartał 2005, s. 12

¹⁴ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tj. Dz. U. z 2000, nr 98, poz. 1071 ze zm.)

¹⁵ F.W. Hondius, „Civilstatusfraud”, *Towards a European immigration policy. Current Situation-perspectives*, The Bruges Conferences (N.S.N. nr 7), European Interuniversity Press, Bruksela 1995, s. 79

¹⁶ Recommandation nr 9 relative à la lutte contre la fraude documentaire en matière d'état civil, Strasbourg, dnia 17 marca 2005 r., www.ciec1.org; por. również Rezolucja Rady Unii Europejskiej z dnia 4 grudnia 1997 r., publ. Dziennik Oficjalny z dnia 16 grudnia 1997 r., 97/C 382/01

¹⁷ Dz. U. z 2003 r., Nr 172, poz. 1667

¹⁸ Art. 53 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2006 r., Nr 234, poz. 1694 ze zm.)

¹⁹ Art. 55 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2006 r., Nr 234, poz. 1694 ze zm.); cf. *Les mariages simulés. Etude sur les mariages de complaisance dans les Etats membres de la CIEC*, Strasbourg, grudzień 2008, www.ciec1.org [1.07.2009]

²⁰ Dz. U. z 2001 r., Nr 110, poz. 1189 oraz Dz. U. z 2002 r. Nr 81, poz. 731

²¹ Dz. U. z 2006 r., Nr 104, poz. 708.

osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba uprawniona do wydawania decyzji administracyjnych. Przepisami urzędniczymi, których potencjalnie może się dopuścić kierownik usc., jego zastępca, upoważniony do wydawania decyzji administracyjnych pracownik urzędu czy konsul jest łapownictwo - art. 228 kk oraz nadużycie władzy - art. 231 kk.

„Łapownictwo jest przestępstwem godzącym w zasadę bezstronności i jednakowego traktowania obywateli w sferze publicznej, a także w prawidłowe funkcjonowanie organów państwowych”²². Łapownictwo ma dwie odmiany – bierną (art. 228 kk), tzw. sprzedajność oraz czynną (art. 229), tzw. przekupstwo.

Sprzedajność polega na przyjęciu korzyści majątkowej lub osobistej albo ich obietnicy albo na żądaniu korzyści, w związku z pełnioną funkcją publiczną. „Przez korzyść majątkową rozumie się pewną sumę pieniędzy, przedmiot mający wartość ekonomiczną, umorzenie długu. Korzyść osobista natomiast obejmuje wszystko to, co traktowane jest jako korzystne i zaspokajające pewną potrzebę przyjmującego ją, ale nie dające się wprost przeliczyć na pieniądze, np. protekcja, tytuł honorowy lub odznaczenie, wyuczenie pewnej umiejętności, stosunek seksualny. (...) Wręczenie korzyści może mieć również postać ukrytą, pod pozorami innej czynności i polegać np. na udzieleniu rzekomej pożyczki, celowej przegranej w grze w karty itp.”²³. Łapownictwo bierne może polegać na uzależnieniu czynności służbowej od otrzymania korzyści, przyjęciu korzyści lub obietnicy korzyści w zamian za dokonanie naruszenia prawa (tj. zachowanie naruszające ustawę, jak również przepisy wydane na podstawie ustawy).

Przekupstwo nie jest przestępstwem urzędniczym, indywidualnym, lecz powszechnym, tj. takim, którego dopuścić może się każdy, kto wręcza albo obiecuje wręczyć korzyść osobie pełniącej funkcję

publiczną. Kierownik usc., któremu pent proponuje korzyść w zamian np. za wystawienie lub unieważnienie (przekreślenie, wydarcie, sfałszowanie, itp.) aktu stanu cywilnego, powinien wiedzieć, że ma do czynienia z przestępstwem przeciwko swojej urzędowej działalności, tj. przeciwko rejestracji stanu cywilnego i w związku z tym powinien zawiadomić organy ścigania. Przepisami nadużycia władzy polega na przekroczeniu uprawnień lub niedopełnieniu obowiązków przez funkcjonariusza publicznego i działaniu przez to na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. „Przekroczenie uprawnień ma miejsce, gdy dokonywana przez funkcjonariusza czynność, mimo że nie mieści się w ramach jego uprawnień, pozostaje jednak w związku z zakresem jego służbowej działalności.”²⁴. Przekroczenie uprawnień polega zatem na działaniu, a niedopełnienie obowiązków na zaniechaniu. Działanie lub zaniechanie funkcjonariusza publicznego powinno być w związku przyczynowym ze szkodą w interesie publicznym lub prywatnym.

Do przestępstw o charakterze urzędniczym, których mogą się dopuścić kierownicy usc., można zaliczyć także przestępstwo wynikające z naruszenia przepisu art. 31 ust. 5 ustawy o pracownikach samorządowych w związku z art. 233 § 6 kk, polegające na podaniu nieprawdy lub zatajeniu prawdy w oświadczeniu o prowadzeniu działalności gospodarczej. Konsekwencją karnoprawną jest odpowiedzialność karna na podstawie art. 233 § 1 kk. Zgodnie z tym przepisem, zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, przewidziana jest sankcja karna w wysokości do 3 lat pozbawienia wolności. Ten sam mechanizm znajdzie zastosowanie w przypadku odbierania oświadczeń pod rygorem odpowiedzialności karnej.

Przestępstwa powszechne

Bez względu na to, czy kierownik usc. podlega odpowiedzialności karnej w związku z wykonywaniem swoich

kompetencji jako organ administracji publicznej, a zatem jako funkcjonariusz publiczny, czy jako osoba fizyczna w związku z popełnieniem przestępstwa powszechnego (np. prowadził pojazd w stanie nietrzeźwości), zastosowanie znajdują podstawowe zasady prawa karnego, zgodnie z którymi, odpowiedzialność karna jest zindywidualizowana, osobista i oparta na zasadzie winy²⁵. Oznacza to, że ewentualnie pociągnięty do odpowiedzialności karnej kierownik usc. zawsze będzie odpowiadał jako Jan Kowalski, a nie jako organ administracji – kierownik usc. z danej gminy. Innymi słowy, sankcja karna dotknie go zawsze osobiście.

Do typowych przestępstw powszechnych, których potencjalnie mogą się dopuścić urzędnicy państwowi, ze względu na zakres obowiązków, zaliczyć można: przestępstwa przeciwko ochronie informacji (art. 265-269b kk), tj.: ujawnienie lub wykorzystanie wbrew przepisom ustawy tajemnicy państwowej, ujawnienie lub wykorzystanie wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu tajemnicy służbowej, nielegalne uzyskanie informacji, niszczenie informacji, powodowanie szkody w bazie danych, sabotaż komputerowy, zakłócanie pracy w sieci czy bezprawne wykorzystanie programów i danych; przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (art. 270, art. 272-276 kk), tj.: podrabianie lub przerabianie dokumentu w celu użycia za autentyczny, wyłudzenie poświadczenia nieprawdy, użycie poświadczeń nieprawdy, zbycie dowodu tożsamości, posługiwanie się, kradzież, przywłaszczenie oraz bezprawne przewiezienie, przeniesienie lub przesłanie za granicę dokumentu stwierdzającego tożsamość innej osoby, niszczenie, uszkodzenie, uczynienie bezużytecznym, bądź ukrycie dokumentu, którym dana osoba nie ma prawa wyłącznie rozporządzać. Przepisy przeciwko wiarygodności dokumentów są szczególnie istotne ze względu na charakter i szczególną rangę dokumentów sporządzanych w urzędach stanu cywilnego.

Oprócz wyżej wymienionych przestępstw, kierownicy usc. jako zwierzch-

²² L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 1998 r., s. 267

²³ *Ibidem* s. 268

²⁴ *Ibidem*, s. 269

²⁵ Zob. art. 55 kk, art. 21§1 kk, art. 15§3 kk

nicy służbowi pracowników podległego urzędu, są odpowiedzialni za zadania z zakresu prawa pracy. Teoretycznie, kierownicy usc. mogą zostać postawieni w stan oskarżenia za przestępstwa i wykroczenia przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową (art. 218-221 kk), tj.: złośliwe naruszania praw pracownika wynikających ze stosunku pracy lub ubezpieczenia społecznego, niezgłoszenie danych lub zgłoszenie danych nieprawdziwych, naruszając tym samym przepisy o ubezpieczeniach społecznych, narażenie pracownika na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu poprzez niedopełnienie obowiązków z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, niezawiadomienie o wypadku przy pracy lub chorobie zawodowej.

Odpowiedzialność porządkowa

Oprócz przepisów *stricte* karnoprawnych, warto wspomnieć o odpowiedzialności porządkowej, którą przewiduje m.in. art. 38 kpa za niezalatwienie sprawy w terminie z nieuzasadnionych przyczyn przez pracownika organu administracji publicznej. Przepis ten jest dosyć ogólny i nie stanowi samodzielnej podstawy prawnej odpowiedzialności. Odpowiedzialność porządkowa jest regulowana szczegółowo w przepisach prawa pracy. Przesłankami tej odpowiedzialności jest nieprzestrzeganie ustalonej organizacji i porządku w procesie pracy, przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, przepisów przeciwpożarowych, przyjętego sposobu potwierdzania przybycia i obecności w pracy oraz usprawiedliwiania nieobecności w pracy. Za te przewinienia pracodawca może stosować karę upomnienia lub nagany. Natomiast za nieprzestrzeganie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy lub przepisów przeciwpożarowych, opuszczenie pracy bez usprawiedliwienia, stawienie się do pracy w stanie nietrzeźwości lub spożywanie alkoholu w czasie pracy - pracodawca może zastosować karę pieniężną, na zasadach przewidzianych w kp²⁶ (art. 108§1 kp).

²⁶ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 1974 r., Nr 21, poz. 94 ze zm.)

Na marginesie wspomnę, że przepisy art. 11 i 12 dekretu pr. asc z 1945 r. stanowiły wprost, że urzędnicy stanu cywilnego podlegali karom porządkowym upomnienia oraz grzywny do tysiąca złotych, które wymierzane były przez okręgową władzę nadzorczą. Od kary przysługiwało odwołanie do Ministra Administracji Publicznej. Oprócz tego, urzędnik stanu cywilnego który z jednej strony mógł łączyć tę funkcję z wykonywaniem innego zawodu, ale z drugiej strony podlegał ochronie prawnej tak jak urzędnicy samorządu terytorialnego, podlegał odpowiedzialności dyscyplinarnej dotyczącej stosunku służbowego, tak jak wszyscy urzędnicy.

Odpowiedzialność dyscyplinarna

Odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają pracownicy mianowani, za naruszenie obowiązków pracownika. W stosunku do mianowanych kierowników usc., od dnia 1 stycznia 2009 r. stosuje się przepisy obowiązującej ustawy o pracownikach samorządowych (z wyjątkiem przepisów dotyczących wynagradzania). Zgodnie jednak z art. 57 ust. 3 tej ustawy, do postępowań dyscyplinarnych wszczętych na podstawie dotychczasowych przepisów i niezakończonych do dnia wejścia w życie nowej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe, tj. przepisy art. 34 – 37¹ ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych²⁷.

W stosunku do pracowników mianowanych, karą porządkową za przewinienie mniejszej wagi jest upomnienie. Kary tej udziela kierownik urzędu. Natomiast karami dyscyplinarnymi są: nagana, nagana z ostrzeżeniem, nagana z pozbawieniem możliwości awansowania przez okres do dwóch lat do wyższej grupy wynagrodzenia lub na wyższe stanowisko, przeniesienie na niższe stanowisko, wydalenie z pracy w urzędzie. Postępowanie odwoławcze jest szczegółowo unormowane w sprawach dyscyplinarnych, w których orzekają komisje dyscyplinarne pierwszej instancji, powoływane we wszystkich urzędach państwowych oraz II instancji, powoływane przy organie

²⁷ Dz. U. z 2001 r., Nr 86, poz. 953 ze zm.

nadzoru, tj. przy wojewodzie. Powołuje się również rzecznika dyscyplinarnego, jako organ quasi śledczo-oskarżycielski, obwiniony ma prawo korzystania z pomocy obrońcy. Od orzeczeń komisji dyscyplinarnej drugiej instancji stronom służy odwołanie do miejscowo właściwego sądu apelacyjnego - sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, od orzeczeń którego, kasacja już nie przysuguje. Postępowanie dyscyplinarne nosi cechy właściwe postępowaniu karnemu. „Prezentowane są poglądy, że odpowiedzialność ta jest rodzajem odpowiedzialności karnej; niektórzy autorzy twierdzą zaś mniej kategorycznie, że należy ją raczej zaliczyć do odpowiedzialności karno-administracyjnej; występują wreszcie opinie, że odpowiedzialność ta ma swoje własne miejsce w systemie obowiązującego prawa i usiłowanie wtłoczenia jej w ramy innych, już istniejących, rodzajów odpowiedzialności nie jest słuszne ani z teoretycznego, ani z praktycznego punktu widzenia”²⁸.

Prawo karne na szczęście rzadko ma zastosowanie w codziennym funkcjonowaniu urzędu stanu cywilnego. Zarówno system zorganizowania rejestracji stanu cywilnego w Polsce, jak i wysokie kwalifikacje merytoryczne oraz etyczne kierowników usc. i ich zastępców, pod wieloma względami słusznie pretendujących do zawodów zaufania publicznego, jest powodem tego, że przypadki pociągnięcia kierowników usc. do odpowiedzialności karnej oraz przestępstwa przeciwko rejestracji stanu cywilnego są niezwykle rzadkie i mogą stanowić wyjątki potwierdzające regułę. System rejestracji stanu cywilnego w Polsce, choć z pewnością nie jest doskonały, to jednak świadczy o zachowaniu względnie wysokich standardów w zinstytucjonalizowanym podejściu Państwa do jednostki, co zawsze jest miernikiem rozwoju demokracji. Nie mniej jednak, myślę, że warto mieć w pamięci normy prawa karnego, które przecież jest skierowane do wszystkich.

Agnieszka Kimak

²⁸ T. Górzyńska, J. Łętowski, *Urzędnicy administracji państwowej*, Warszawa 1986 r., s. 97-98

Krystyna Gładych

ODMOWA DOKONANIA CZYNNOŚCI PRZEZ KIEROWNIKA URZĘDU STANU CYWILNEGO Z ZAKRESU REJESTRACJI STANU CYWILNEGO

Chciałabym zwrócić uwagę na zapis art. 7 ust. 2 pkt 1 i pkt 2 ustawy z dnia 29 września 1986r. Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jednolity – Dz. U z 2004r. Nr 161, poz. 1688 ze zmianami), o brzmieniu: „2. Jeżeli kierownik urzędu stanu cywilnego odmawia: przyjęcia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński, wydania zaświadczenia o braku okoliczności wykluczających zawarcie małżeństwa, o których mowa w art. 4¹ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, powiadamia na piśmie osobę zainteresowaną o przyczynach odmowy. Osoba zainteresowana w terminie 14 dni od dnia doręczenia jej pisma kierownika urzędu stanu cywilnego może wystąpić z wnioskiem do sądu rejonowego właściwego ze względu na siedzibę urzędu stanu cywilnego o rozstrzygnięcie, czy okoliczności przedstawione przez kierownika urzędu stanu cywilnego uzasadniają odmowę dokonania czynności. Prawomocne postanowienie sądu wiąże kierownika urzędu stanu cywilnego”.

Odmowa przyjęcia oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński zawarta jest w art. 10 – 15 ustawy z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U z 1964r. Nr 9, poz. 59 ze zmianami), a są nimi: brak określonego wieku, ubezwłasnowolnienie całkowite, choroba psychiczna albo niedorozwój umysłowy, pozostawanie w związku małżeńskim, małżeństwo krewnych w linii prostej, rodzeństwa, powinowatych w linii prostej, przysposabiającego z przysposobionym.

Odmowa wydania zaświadczenia, o którym jest mowa w art. 4¹ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczy także przesłanek zawartych w art. 10-15 Kriop.

Jeżeli małżeństwo ma być zawarte pomiędzy obywatelem polskim, a cudzoziemcem czy pomiędzy cudzoziemcami – dokumenty do zawarcia małżeństwa obywatela polskiego określa art. 54, a cudzoziemca art. 56. Prawa o aktach stanu cywilnego. Cu-

dzoziemiec musi dostarczyć ponadto odpis aktu urodzenia, bo dane z tego dokumentu wpisuje się do aktu małżeństwa. Nie ma w Kodeksie rodzinnym i opiekuńszym żadnego zapisu, że przyczyną odmowy przyjęcia oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński czy wydania zaświadczenia do zawarcia związku małżeńskiego w formie wyznaniowej może być nieuregulowany, czyli nielegalny pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Dokumenty, które są niezbędne do zawarcia małżeństwa cywilnego składa się także w celu uzyskania zaświadczenia do zawarcia wyznaniowego związku małżeńskiego ze skutkami cywilnymi.

Te wyżej cytowane przepisy prawne są jasne i czytelne. Odmowa zatem czynności określonych w art. 7 ust. 2 pkt 1 i pkt 2 musi opierać się na tych przepisach.

Dlaczego poruszyłam ten temat tak dobrze znany kierownikom urzędów stanu cywilnego? Poruszyłam go dlatego, że zbulwersowała mnie informacja, iż na spotkaniu Forum kierowników urzędów stanu cywilnego woj. małopolskiego w Zakopanem w czerwcu br. (nie brałam udziału w tym spotkaniu, znam temat z relacji ustnych uczestników spotkania), pracownik Straży Granicznej podniósł fakt, iż kierownik urzędu stanu cywilnego powinien odmówić wydania zaświadczenia do zawarcia związku małżeńskiego w formie wyznaniowej obywatelowi Ukrainy, gdy zawarcie związku wyznaniowego przypadłoby w czasie nieważności jego wizej. To co opowiadała pani ze Straży Granicznej to nawet mnie nie dziwi, bo może nie znać się na rejestracji stanu cywilnego. Straż Graniczna działa zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 czerwca 2003r. o cudzoziemcach (tekst jednolity z 2006r. Dz. U Nr 234, poz. 1694 ze zmianami). Ustawa ta, zgodnie z art. 1 określa zasady i warunki wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przejazdu przez to terytorium, pobytu na

nim i wyjazdu cudzoziemców z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tryb postępowania oraz organy właściwe w tych sprawach a nie zajmuje się wydawaniem zaświadczeń, o których jest mowa w art. 4¹ Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Bulwersującą rzeczą jest natomiast fakt, iż przedstawiciel Urzędu Wojewódzkiego uznał przedstawione postępowanie za zasadne i nie przeciwstawił się tym twierdzeniom. Nie wiem czym to było spowodowane - brakiem wiedzy z zakresu rejestracji stanu cywilnego czy chęcią zrzućcia pracy, która jest ustawowo przypisana do Wydziału Cudzoziemców Urzędu Wojewódzkiego na barki kierownika usc. Przeprowadziłam w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji na rzecz rejestracji stanu cywilnego ponad 20 lat. Widziałam już różne sytuacje, ale zapędy urzędów wojewódzkich aby wysługiwać się kierownikami usc. przy pilnowaniu legalności pobytu cudzoziemców skończyły się z dniem wejścia w życie ustawy dnia 24 lipca 1998r. o zmianie ustaw tzw. okołokonkordatowych (Dz. U Nr 117, poz. 757). Ciekawa jestem jak zdaniem pracownika Urzędu Wojewódzkiego, kierownika usc. miałyby uzasadnić odmowę wydania zaświadczenia? Może miałyby napisać, że tak chce jego nadzór bo przepisy prawne takiej sytuacji nie przewidują.

To wszystko jest bardzo smutne, że kierownicy usc. w sytuacjach oczywistych gdy nie pomagają ich logiczne i prawne dowody muszą prosić posłów o pomoc w uwolnieniu się od czynności bezprawne im narzucanych przez pracowników Urzędów Wojewódzkich tak jak to miało miejsce z medalami za długoletnie pożycie małżeńskie. Dobrze się stało, że ostatecznie sprawę przesądził, na korzyść kierowników urzędów stanu cywilnego, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Krystyna Gładych

■ Sławomir Wojciechowski

TESTAMENT ALOGRAFICZNY

Spośród coraz większego zakresu zadań realizowanych przez kierownika usc. wymienić należy obowiązki występowania w roli „osoby urzędowej”¹ przyjmującej ostatnią wolę spadkodawcy. Ponieważ zadanie to nie należy do spraw związanych z rejestracją zdarzeń z zakresu stanu cywilnego ustawodawca nie umieścił na ten temat zapisu w ustawie prawo o aktach stanu cywilnego.

Pomimo tego, że w Polsce funkcjonuje około 2260 usc., taka forma składania testamentu nie należy do zbyt popularnej. Osoby zamierzające spisać swą ostatnią wolę najczęściej decydują się na sporządzenie testamentu u notariusza. Warto jednak zwrócić większą uwagę na wymogi jakie muszą zostać zachowane przez kierownika usc. w przypadku przyjęcia takiego oświadczenia woli, ponieważ pominięcie niektórych kwestii formalnych w zakresie podmiotowym jak i przedmiotowym omawianego zagadnienia może wpłynąć na jego nieważność.

Zagadnienia prawne odnoszące się do testamentów zawarte są w księdze czwartej kodeksu cywilnego od art 941 do 958. Prawo cywilne w Polsce przewiduje kilka form złożenia testamentu:

- testament holograficzny (własnoręczny);
- testament notarialny
- testament alograficzny (urzędowy);
- testament szczególny (ustny, testament w podróży, testament wojskowy).

Testament holograficzny (własnoręczny) zaliczany do grupy testamentów zwykłych jest najprost-

szą formą testamentu, znaną już w ustawodawstwie cesarzy rzymskich z V w. n. e². Analizując treść art. 949 kc zauważyć można, że w tym przypadku musi być zachowany co najmniej warunek formy pisma ręcznego oraz opatrzenia testamentu datą i podpisem testatora.

W kodeksie cywilnym zawarta jest również dyspozycja, że testament może być sporządzony w formie aktu notarialnego. To najbardziej powszechna forma testamentu w europejskich systemach prawnych³. W tym przypadku zachowane muszą być wszelkie normy dotyczące sporządzania aktów notarialnych. W związku z tym przy tej formie testamentu należy również brać pod uwagę przepisy Prawa o notariacie⁴.

Z kolei w odniesieniu do grupy testamentów szczególnych (testament ustny, w podróży, wojskowy) pamiętać należy, że dotyczą one sytuacji kiedy istnieje obawa rychłej śmierci lub innych szczególnych okoliczności, w wyniku których nie jest możliwe zachowanie zwykłej formy testamentu (holograficznej, notarialnej, alograficznej). Z uwagi na wymogi redakcyjne oraz temat artykułu, wymienione wyżej formy testamentu nie będą poddane bardziej szczegółowej analizie.

Większą uwagę poświęcić należy natomiast testamentowi alograficznemu. Ta forma testamentu znalazła unormowanie w prawie polskim na terenie całego kraju dopiero po

drugiej wojnie światowej⁵. Katalog osób urzędowych uprawnionych do przyjęcia oświadczenia ostatniej woli spadkodawcy przez szereg lat ulegał licznym zmianom. Spowodowane to było głównie reformami systemu administracyjnego państwa. W obowiązującym wówczas prawie spadkowym, spadkodawca mógł podać ustnie swoją wolę tylko przed sędzią obywatelskim, burmistrzem lub upoważnionym przez niego urzędnikiem, albo wójtem⁶. Następnie po wejściu w życie kodeksu cywilnego, oświadczenie spadkodawcy mogli przyjmować, przewodniczący, lub inny stale urzędujący członek prezydium gromadzkiej rady narodowej, miejskiej rady narodowej, lub rady narodowej osiedla albo sekretarz gromadzki⁷. Pojawienie się kierownika urzędu stanu cywilnego w katalogu osób urzędowych, przed którym możliwe jest złożenie testamentu nastąpiło w wyniku nowelizacji kc ustawą z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny⁸. W obecnie obowiązującym brzmieniu art. 951 § 1 kc spadkodawca może oświadczyć ustnie testament w obecności dwóch świadków wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy lub kierownika urzędu stanu cywilnego. Z racji pełnionych funkcji przez wymienione organy administracji publicznej zrozumiałym jest, że najczęściej testament alograficzny składany jest wobec kierownika usc.

¹ Takie określenie powszechnie występuje w literaturze przedmiotu.

² Zob.: M. Kuryłowicz, Testamentum holografum, [w:] Rejent 2003, nr 10, 120-121.

³ J. Turłukowski, Sporządzanie testamentu w praktyce, Warszawa 2009 r. s. 57.

⁴ Zob. ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (j. t. Dz. U. 2008 r. nr 189, poz. 1158 ze zm.).

⁵ Zob.: art 80 dekretu z dn. 8 października 1946r. Prawo spadkowe.

⁶ J. Stobienia, Osoby Urzędowe uprawnione do współdziałania przy sporządzaniu testamentów alograficznych, [w:] Nowe Prawo 1979 r., nr 11.

⁷ J. Turłukowski, Sporządzenie testamentu..., s. 108.

⁸ Zob.: Dz. U. Z 1996 r. nr 114, poz. 542.

Zwrócić należy uwagę, że w omawianym przepisie prawnym podany jest katalog zamknięty osób urzędowych, wobec których możliwe jest złożenie testamentu. Zatem nie może przyjąć oświadczenia w tej sprawie zastępca kierownika usc. ani inna osoba będąca pracownikiem usc.

Podkreślić należy również cel wprowadzenia takiej formy testamentu do prawa cywilnego. Spośród wielu przesłanek najistotniejsze dotyczą, zagwarantowania jak najdogodniejszego dostępu do podmiotów, które z racji wykonywanych funkcji zagwarantują pewne i zgodne z prawem złożenie testamentu. Ma to szczególne znaczenie w miejscowościach gdzie nie ma kancelarii notarialnych. Zaznaczyć również należy kwestie związaną z wysokością opłat jakie ponoszone są z tego tytułu u notariusza i u kierownika usc.

Biorąc pod uwagę odpowiedzialność kierownika usc. wynikającą z przyjęcia oświadczenia ostatniej woli warto mieć na uwadze, aby w tym przypadku zastosować przepisy prawa o notariacie odnoszące się do osoby notariusza. Pomimo tego, że nie ma wyraźnego odniesienia w tej kwestii w kc, powszechny jest w literaturze przedmiotu pogląd, aby te przepisy uwzględnić. W tej sytuacji należy wziąć pod uwagę przede wszystkim zapisy art. 81, 84 prawa o notariacie, które mówią, że notariusz odmawia dokonania czynności notarialnej sprzecznej z prawem oraz nie może wykonywać czynności, które dotyczą osoby notariusza, jego małżonka, krewnych i powinowatych.

Kierownik usc. występując w roli osoby urzędowej, uprawnionej do przyjęcia woli testatora staje się również świadkiem kwalifikowanym⁹, co powoduje, że musi spełniać wymogi jakie nakłada kc na świadków wyrażenia ostatniej woli. Zatem musi posiadać pełną zdolność

do czynności prawnych, nie może być osobą niewidomą, głuchą lub niemą, musi umieć pisać i czytać, musi władać językiem, w którym spadkodawca sporządza testament, nie może być skazany prawomocnym wyrokiem sądowym za fałszywe zeznania¹⁰. Dostosowanie do tych wymogów gwarantują przepisy ustawy o pracownikach samorządowych oraz przepisy prawa o aktach stanu cywilnego odnoszące się do wymagań i kwalifikacji jakie musi spełniać osoba zajmująca stanowisko kierownika usc. Daje to w związku z tym niejako gwarancję spadkodawcy, że kierownik usc. jest osobą spełniającą wszelkie wymogi prawne gwarantujące właściwe zachowanie formy testamentu.

Ponadto kierownik usc. nie może uczestniczyć w roli osoby odbierającej oświadczenie woli testatora jeżeli, w testamencie została przewidziana jakakolwiek korzyść dla niego, nie może to być również małżonek, krewny lub powinowaty pierwszego i drugiego stopnia oraz osoba pozostająca w stosunku przysposobienia¹¹.

Na dokonanie czynności przyjęcia oświadczenia woli testatora przez kierownika usc. składa się kilka istotnych etapów, które mają charakter podmiotowy, związany z osobami uczestniczącymi w omawianym procesie oraz przedmiotowy dotyczący samej czynności.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na osobę spadkodawcy. Przepisy kc bowiem wyraźnie określają kto może zgodnie z prawem złożyć ważny testament. Zatem, zgodnie z art. 942 kc testament może zawierać rozrządzenie tylko jednego spadkodawcy. W związku z tym niemożliwe jest przyjęcie testamentu np. od małżonków, lub rodzeństwa¹². Testament może sporządzić osoba, która

ma pełną zdolność do czynności prawnych. Nie ma również możliwości dokonania oświadczenia woli spadkodawcy poprzez jego pełnomocnika. Testatorem nie może być również osoba pozostająca w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Nie może to być również osoba działająca pod wpływem błędu, który kierował potrzebą dokonania tej czynności lub pod wpływem groźby¹³.

W celu wykluczenia przytoczonych powyżej okoliczności kierownik usc. powinien sprawdzić tożsamość testatora oraz zapytać go o możliwość występowania okoliczności mogących wpłynąć na ważność testamentu. W celu udokumentowania tej procedury warto zamieścić na ten temat stosowną adnotację w treści protokołu.

Oprócz kierownika usc. oraz spadkodawcy wymagana jest obecność dwóch świadków do skutecznego przyjęcia testamentu. Jest to liczba minimalna więc nie ma przeszkód prawnych aby było ich więcej. Zagwarantowanie ich obecności należy do testatora, nie oznacza to jednak, że w sytuacjach wyjątkowych świadkiem może być również protokolant (jeżeli nie jest nim kierownik usc!). Istotne jest aby osoby będące świadkiem oświadczenia woli testatora były świadome pełnionej roli oraz wyraziły na to zgodę. Świadczenie muszą być obecni w momencie składania oświadczenia woli przez testatora oraz w chwili odczytywania jemu protokołu, a także w momencie składania podpisów na protokole. Oczywiście, należy pamiętać, że świadkowie muszą spełniać wymogi zawarte w art. 956, 957 kc. W tym celu kierownik usc. sprawdza tożsamość świadków, oraz kieruje do nich zapytania co do spełniania opisanych wyżej wymogów. Dokonanie tej czynności powinno również być odnotowane w treści protokołu.

¹⁰ Zob.: art. 956 kc

¹¹ Zob.: art. 957 kc

¹² I. Lewnadowska, Testamenty, spadki, darowizny. Poradnik „Rzeczypospolitej”, Warszawa 2010 r., s. 20.

¹³ Zob.: art 945 kc.

⁹ Szerzej na ten temat opisuje J. Gwiazdomorski, Prawo spadkowe w zarysie, Warszawa 1972 r.

Po dokonaniu czynności sprawdzających następuje kolejny etap omawianej czynności. Związany on jest z przyjęciem oświadczenia spadkodawcy oraz sporządzenia protokołu odzwierciedlającego ostatnią wolę. Zanim jednak dojdzie do dokonania tych czynności kierownik usc. powinien, choć nie jest to wskazane w przepisach prawa, wyjaśnić znaczenie i rolę tej czynności zarówno dla samego spadkodawcy jak i dla osób, które staną się wykonawcą testamentu.

Zgodnie z art. 951 § 1 kc oświadczenie woli musi być złożone ustnie przez spadkodawcę. Należy w tej sytuacji odpowiednio zinterpretować pojęcie „ustnie” bowiem sam ustawodawca nie wyjaśnia co przez to rozumie. Zgodnie z postanowieniami Sądu Najwyższego spełnienie wymagania ustnego złożenia oświadczenia woli przez spadkodawcę jest wówczas, gdy od spadkodawcy pochodzi nie tylko inicjatywa sporządzenia testamentu, ale także decyzja co do tego, kogo powołuje na spadkobiercę i jakim zakresem majątku chce rozrządzić¹⁴. W związku z tym ustne oświadczenie woli jest wówczas, gdy nie pozostawia u osoby urzędowej i świadków testamentu wątpliwości co do treści rozrządzeń testamentowych¹⁵. Nie powinien zatem kierownik usc. dopuścić do sytuacji, w której testator przynosi spisany projekt testamentu i prosi o jego odczytanie. Istnieje jednak możliwość, kiedy spadkodawca wyrazi swoją wolę ustnie czytając przygotowany wcześniej projekt testamentu lub będzie się wspierał przygotowanymi wcześniej notatkami.

Zgodnie z zapisem art. 951 § 3 kc, testamentu alograficznego nie może złożyć osoba głucha lub niema. Powoduje to niemożliwość przyjęcia oświadczenia w języku

migowym lub za pomocą gestów pozawerbalnych.

Bardzo istotne jest aby sam proces składania oświadczenia woli dokonywany był bez udziału osób trzecich, co oznacza, że woli testatora nie może dokonywać żadna inna osoba.

Bezpośrednio z ustnym wyrażeniem woli testatora związana jest czynność sporządzenia protokołu. Tu również ustawodawca określa wymagania jakie ten dokument musi spełniać. W protokole musi być wpisana data jego sporządzenia, dane osobowe testatora i świadków oraz wskazanie przed kim oświadczenie jest składane. Poza częścią formalną zamieszczona zostaje wola spadkodawcy. W tym względzie również kierownik usc. nie może ingerować w treść tego oświadczenia.

Po dokonaniu spisania oświadczenia ostatniej woli, kierownik usc. odczytuje treść protokołu w obecności świadków. Czynność ta, choć nie jest to wymagane przepisami prawa, powinna zostać odnotowana w treści protokołu. Po jej zaakceptowaniu lub dokonaniu zmian na wniosek testatora¹⁶, protokół podpisuje spadkodawca, świadkowie, oraz kierownik usc. Nie ma w tym przypadku wymagań aby były to podpisy czytelne. Zaleca się jednak aby były to podpisy takie jakie są w dowodzie osobistym, lub przynajmniej podpis zawierający imię i nazwisko testatora. W przypadku kiedy spadkodawca nie może złożyć podpisu na protokole sytuację tą należy odnotować ze wskazaniem przyczyny braku podpisu. Jeżeli protokół zawiera kilka stron powinno się dokonać parafowania każdej z nich przez wszystkich, wymaganych uczestników oświadczenia woli.

Z obecnie obowiązujących przepisów nie wynika w jakim miejscu może się odbyć przyjęcie ostatniej

woli spadkodawcy przez kierownika usc. Zatem nie musi to być tylko i wyłącznie lokal urzędu stanu cywilnego. Czynność ta będzie również wywoływała skutki prawne jeżeli będzie przeprowadzona np. w domu testatora, w zakładzie opieki zdrowotnej, lub w każdym innym miejscu.

W sprawach proceduralnych związanych z protokołem ostatniej woli spadkodawcy, nie będą miały zastosowania przepisy kodeksu postępowania administracyjnego pomimo tego, że kierownik usc. jest organem administracji publicznej. W tym przypadku właściwość będą miały przepisy kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 244 § 1 kpc sporządzony protokół zawierający ostatnią wolę testatora ma moc dokumentu urzędowego i stanowi dowód tego, co zostało w nim urzędowo zaświadczone.

Zgodnie z załącznikiem do instrukcji kancelaryjnej, sprawy dotyczące oświadczeń ostatniej woli spadkodawcy oznaczane są symbolem 5027 i posiadają kategorię archiwalną „A”¹⁷. Z protokołu możliwe jest wydawanie kopii potwierdzonych za zgodność z oryginałem¹⁸. Należy także dodać, że za sporządzenie protokołu dotyczącego ostatniej woli spadkodawcy pobierana jest, zgodnie z załącznikiem do ustawy o opłacie skarbowej opłata w wysokości 22 zł¹⁹.

Po wykonaniu opisanych powyżej czynności protokół zostaje złożony w archiwum urzędu.

Spadkodawca może w każdej chwili zmienić w nim zapis poprzez sporządzenie nowego testamentu.

Sławomir Wojciechowski

¹⁴ Zob.: Uchwała SN z 26 lutego 1993 r., III CZP 24/92, OSNCP 1993, nr 7-8, poz. 134.

¹⁵ J. Turłukowski, Sporządzenie testamentu w praktyce, s. 122.

¹⁶ Wszelkie zmiany w treści protokołu należy odnotować poprzez ich opisanie.

¹⁷ Zob. Rozporządzenie Prezesa rady Ministrów z dn. 22 grudnia 1999 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej dla organów gmin i związków międzygminnych (Dz U. 1999 r. nr 112, poz. 1319 ze zm.).

¹⁸ Zob.: art. 250 kpc.

¹⁹ Cz. I pkt 5 załącznika do ustawy z dnia 16 listopada 2006 roku o opłacie skarbowej (Dz. U. z 2006 r. nr 225, poz. 1635 ze zm.)

UZNAWANIE ORZECZEŃ ROZWODOWYCH - POLEMIKA

W numerze 3 Biuletynu Informacyjnego „Technika i USC” z bieżącego roku został opublikowany artykuł autorstwa Pani Ewy Maciak i Pani Haliny Okulewicz, zatytułowany „Uznawanie orzeczeń rozwodowych sądów zagranicznych w świetle kodeksu postępowania administracyjnego”.

Już sam tytuł artykułu budzi pewne kontrowersje, albowiem uznawanie orzeczeń rozwodowych regulowane jest przepisami kodeksu postępowania cywilnego, a nie administracyjnego. Przepisy zostały zamieszczone w księdze trzeciej kodeksu postępowania cywilnego w art. 1145-1149¹.

Nowe rozwiązania w kwestii skuteczności na terenie Polski zagranicznych orzeczeń w sprawach cywilnych, zaproponowane przez ustawodawcę w art. 1145 kpc, wywołały szeroką dyskusję wśród kierowników urzędów stanu cywilnego ze względu na wagę tych zmian i ich skutki. Trzeba wielkiej odwagi, aby na łamach poczytnego biuletynu, z którego korzystają niemal wszyscy pracownicy urzędów stanu cywilnego w kraju, w sposób tak autorytarny prezentować własną ocenę i wskazówki dotyczące podejmowanych czynności.

Po pierwsze: artykuł 1145 kpc w swojej treści zawiera definicję „orzeczenia sądów państw obcych podlegają uznaniu z mocy

prawa”, a więc nie organ przed którym toczy się postępowanie uznaje takie orzeczenie, lecz decydują o tym przesłanki wymienione w art. 1146 kpc. Organ jedynie ocenia czy przesłanki zostały spełnione. Jeżeli tak, orzeczenie jest skuteczne z mocy prawa, co oznacza tylko przeniesienie skutków prawnych tego orzeczenia z jednego państwa na obszar innego państwa. Uznanie takie ma charakter uznania automatycznego.

Po drugie: art. 1148 kpc daje stronie możliwość wystąpienia do sądu z wnioskiem o ustalenie czy przedłożone orzeczenie podlega czy też nie podlega uznaniu. Takie postępowanie nie toczy się przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, jak sugerują autorki artykułu.

Po trzecie: jeżeli do kierownika urzędu stanu cywilnego wpłynie wniosek o wpisanie wzmianki marginesowej do aktu małżeństwa, a w ocenie organu orzeczenie podlega uznaniu, automatycznie wpisuje się wzmiankę do aktu. Jeżeli następuje odmowa, stosuje się procedury administracyjne, ponieważ kierownik usc. działając jako organ administracji publicznej odmawia dokonania czynności w formie decyzji.

Po czwarte: omawiając postępowanie kierownika urzędu stanu cywilnego przy ocenie skuteczności *ex lege* orzeczeń państw obcych

w sprawach cywilnych, warto zwrócić uwagę na fakt, że orzeczenia takie mogą również stanowić podstawę dokonywania innych czynności, niż naniesienie wzmianki marginesowej do aktu małżeństwa. Są to:

- przyjęcie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński,
- wydanie zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa w trybie art. 4 kro,
- wydanie zaświadczenia o możliwości prawnej do zawarcia małżeństwa za granicą.

W tych sytuacjach mają zastosowanie przepisy art. 7 ust. 2 prawa o aktach stanu cywilnego, tzn. odmowa następuje w formie pisma z możliwością wystąpienia przez stronę do sądu o rozstrzygnięcie czy okoliczności przedstawione przez kierownika usc. uzasadniają odmowę dokonania czynności.

Pozwoliłam sobie na powyższe uwagi, ponieważ uważam, że temat wymaga głębokiej, ale ostrożnej analizy. Dotyczy bowiem nieznannej dotychczas nam materii, a zbyt krótka praktyka nie pozwala na formułowanie zdecydowanych wniosków.

Iwona Basior

Kierownik USC m.st. Warszawy

Nadawanie oraz zmiana imion i nazwisk. Komentarz

Wojciech Mateusz Hrynicki

Jedyny na rynku kompleksowe opracowanie całości zagadnienia jakim jest zmiana imion i nazwisk oraz nadawanie imion i wybór nazwiska. Publikacja ta:

- szczegółowo analizuje problemy prawne, które wiążą się z omawianą materią;
- opiera się na obowiązujących przepisach prawa, praktyce urzędów stanu cywilnego oraz na orzecznictwach sądów administracyjnych;
- wzbogacona została o analizę przepisów prawa rodzinnego z zakresu wyboru nazwiska w takich sytuacjach jak zawarcie związku małżeńskiego, urodzenie dziecka w określonej rodzinie czy też przysposobienie;
- porusza zagadnienia zmiany imion i nazwisk w kontekście braku regulacji związków partnerskich jednopłciowych czy zmiany tożsamości płciowej;
- stanowi szerokie odniesienie do zagadnień proceduralnych.

Jest to jedyny taki aktualny komentarz na rynku!

Pozycja kierowana jest przede wszystkim do pracowników organów administracyjnych, w tym urzędów stanu cywilnego i urzędów wojewódzkich oraz sądów powszechnych. Dla studentów kierunków prawniczych i administracyjnych stanowi natomiast może lekturę uzupełniającą z zakresu osobowego prawa administracyjnego.

wydanie I, oprawa twarda, format: A5, str. 550
cena 119 zł

www.gaskor.pl

ZAMÓWIENIA:

Wydawnictwo GASKOR Sp. z o.o.
ul. Lelewela 4, 53-505 Wrocław, tel. 71 794 52 84, faks 71 707 12 94, e-mail zamowienia@gaskor.pl

GASKOR
WYDAWNICTWO

TYCHY

Kontakt

Al. Niepodległości 49, 43-100 Tychy
tel.: 32 776 33 14, 32 776 30 11,
faks : 32 776 33 45, e-mail: usc@umtychy.pl

Sala ślubów

TYCHY

Województwo śląskie

Kod terytorialny 2477011

Liczba mieszkańców 130 000

Powierzchnia miasta 82 km²

Tychy to jedno z większych miast województwa śląskiego o powierzchni 82 km² liczące blisko 130 tys. mieszkańców, położone w jego centralnej części, na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych Warszawa-Cieszyn oraz Kraków-Wrocław. Lokalizacja miasta w pobliżu portów lotniczych Katowice-Pyrzowice i Kraków-Balice zapewnia dobrą komunikację z najważniejszymi ośrodkami w kraju i za granicą. Miasto posiada doskonałe warunki przyrodnicze i ekologiczne. Rejonem o szczególnym znaczeniu wypoczynkowo-rekreacyjnym jest Jezioro Paprocańskie i jego okolice. Usytuowanie miasta pomiędzy Puszczą Pszczyńską, a lasami katowicko-murckowskimi, niedaleko Beskidu Śląskiego, powoduje, że Tychy mogą być traktowane jako zaplecze wypoczynkowe mieszkańców aglomeracji górnośląskiej.

Tychy to miasto młode, zbudowane w większości po II wojnie światowej, jednak można tu spotkać obiekty o wartości historycznej. Do najcenniejszych z nich należą: zabudowa przemysłowa Huty Paprockiej oraz browarów z jedynym w Polsce muzeum piwowarstwa, Zespół Pałacowo-Parkowy z XVIII wieku oraz kościół pw. św. Marii Magdaleny.

Tychy to miasto dużych możliwości i perspektyw, które są ważnym ośrodkiem przemysłu motoryzacyjnego i rolno-spożywczego. Do ważniejszych inwestorów należą między innymi: Fiat Auto Poland, Isuzu Motors Polska, Agora Poligrafia oraz Kompania Piwowarska S.A. właściciel Tyskich Browarów Książęcych.

W 1997 roku rozpoczęła działalność samorządowa uczelnia - Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych, a w roku 2000 Politechnika Śląska uruchomiła w mieście studia inżynierskie podnoszące prestiż naukowy miasta.

Dążeniem gospodarzy miasta jest stwarzanie warunków dla jego harmonijnego rozwoju przy poszanowaniu prastarej tradycji ziemi śląskiej i życzliwego przyjmowania wszystkich gości.

W Urzędzie Stanu Cywilnego w Tychach zatrudnionych jest 8 osób, w tym kierownik i zastępca. Urząd posiada nowoczesne archiwum, w którym znajdują się księgi urodzeń, małżeństw i zgonów od roku 1893.

W Urzędzie sporządza się rocznie około:

- 2350 aktów urodzeń,
- 920 aktów małżeństw,
- 1250 aktów zgonów.

Rocznie wydaje się ok. 40000 odpisów i zaświadczeń oraz ok. 700 decyzji. Kilka razy w roku organizowane są uroczystości wręczania medali „Za Długoletnie Pożycie Małżeńskie”.

W 2010 roku, po gruntownym remoncie, został oddany do użytku Pałac Ślubów. Sala ślubów urządzona na miarę XXI wieku wzbudza zachwyt, ale nieraz też i kontrowersje zwłaszcza wśród miłośników tradycyjnego wystroju wnętrz. Wchodzących do sali ceremonii ogarnia łagodne światło i biel, której nie przełamują nawet pochodzące z kolekcji Philippe'a Starcka, przezroczyste krzesła. Z białą przestrzenią łagodnie komponuje się wnęka wyłożona trawertynem, kamieniem w kolorze cafe latte, wraz z biurkiem urzędnika wykonanym z polerowanych płyt tego materiału. Jego ozdobą jest pochodząca z kolekcji Kartell Bourgie lampa, nawiązująca stylem do „kryształowych” krzesel. Wnętrze ocieplają duże donice z zielonymi roślinami.

W 1995 roku w USC wprowadzono system rejestracji stanu cywilnego firmy TECHNIKA IT SA z Gliwic.

Od 24 lipca 2002 roku Urząd Miasta Tychy, w tym USC posiada certyfikat Systemu Zarządzania Jakością i spełnia wymagania normy PN – EN ISO 9001:2001

Sala ślubów

PAKIET PROGRAMÓW

TECHNIKA IT
INFORMATYKA TELEMETRIA

PB_ewid + GOŚC USC/EL + Spis Wyborców on-line

Oferowany pakiet programów pozwala na ewidencję osób, udostępnienie danych osobowych innym systemom dziedziny, jak również podgląd danych z usc oraz sprawdzenie przez mieszkańców on-line, czy widnieją w spisie wyborczym.

**System PB_ewid ver. 1.5..x posiada aktualne
Zaświadczenie DEPiT MSWiA o prawidłowości
funkcjonowania w zakresie ustalonym dla Lokalnych
Banków Danych z dnia 20 lipca 2010 r.**

Funkcjonalność programu PB_ewid

- Wyszukiwanie osób wg wymaganych kryteriów
- Wprowadzenie do ewidencji nowej osoby
- Pełna obsługa bieżącej ewidencji ludności
- Zmiana zameldowania oraz wymeldowanie
- Rejestracja i zmiana aktów urodzenia
- Zmiana imion i nazwisk
- Zmiana stanu cywilnego
- Rejestracja zgonu z jednoczesną zmianą stanu cywilnego małżonka
- Rejestracja wymiany dokumentu tożsamości
- Tworzenie geografii bazy danych na potrzeby wyborów, naboru do szkół itp.
- Rejestry wyborcze, drukowanie list wyborczych (również w pdf)
- Rejestr osób poszukiwanych przez policję, utraconych dowodów osobistych, udostępnienie danych osobowych
- Drukowanie karty KOM
- Słowniki z adresami urzędów
- Wymiana danych z PB_USC
- Przekazywanie do GUS zestawień statystycznych DW2 i DW3 w formie elektronicznej
- Bezpośrednia migracja baz wraz z danymi archiwalnymi z innych systemów ewidencji ludności

PB_ewid „aplikacją alternatywną” wobec ZMOKU w ramach projektu MSWiA „pl.ID elektroniczny dowód osobisty”

- Firma TECHNIKA IT zapewnia dostosowanie aplikacji PB_ewid i PB_USC do wymagań integracyjnych określonych przez MSWiA, w szczególności połączenie z Centralną Szyną Integrycyjną systemu pl.ID.
- Funkcjonalność „aplikacji alternatywnych” zapewni organom administracji samorządowej dodatkowo realizację zadań własnych gminy wymagających dostępu do danych osobowych (wybory, szkoły, wojsko, itp.).

Nowe wersje aplikacji PB_ewid i PB_USC będą bezpłatnie udostępniane gminom, które zawarły z firmą Technika IT umowę o asystę techniczną z opcją zdalnego serwisu.

GOŚC USC/EL to aplikacja przeglądarkowa zbudowana w oparciu o technologię ASP.NET, działająca na serwerze stron internetowych IIS (ang. Internet Information Services). Umożliwia ona podgląd danych zgromadzonych w bazach danych ewidencji ludności oraz w sposób dostosowany do potrzeb użytkowników innych systemów dziedziny, np. straży miejskiej, ośrodków pomocy społecznej, itp.

Zakres prezentowanych danych przez aplikację GOŚC_USC/EL jest określany na podstawie odpowiedniej konfiguracji.

Witryna GOŚC_USC/EL wykorzystuje metody uwierzytelniania zaimplementowane w systemie Windows. W przypadku gdy w urzędzie wykorzystywana jest usługa katalogowa (ang. Active Directory), aplikację GOŚC_USC/EL można z nią zintegrować. Takie rozwiązanie daje administratorowi jednolite środowisko do zarządzania uprawnieniami użytkowników pracujących w systemie.

Spis wyborców on-line

Internetowy Spis Wyborców on-line współpracuje z systemem dziedziny w aplikacji PB_ewid. Aplikacja działa w oparciu o dane ze spisu wyborców tworzonego w aplikacji PB_ewid, która pozwala na codzienne aktualizowanie i przekazywanie niezbędnych danych ze spisu wyborców do bazy aplikacji internetowej.

Użytkownik podaje swój numer PESEL i uzyskuje od systemu jedną z trzech odpowiedzi:

- 1) mieszkaniec jest w spisie wyborców; podany jest numer obwodu i adres lokalu wyborczego
- 2) mieszkaniec nie widnieje w spisie wyborców
- 3) mieszkaniec pobrał zaświadczenie o prawie do głosowania

Wersję demo programu można zobaczyć pod adresem:

<http://195.82.188.229:2080/Wybory/>

**TYLKO
TERAZ ATRAKCYJNA
CENA***

*Cena brutto pakietu: wersja jednostanowiskowa 4305 zł, każde kolejne stanowisko 430 zł. Oferta ważna do 31.03.2011r.

Zgodność oferowanych programów z zapisami ustaw:

- o ewidencji ludności i dowodach osobistych z dnia 10 kwietnia 1974 r. (Dz. U. 2006, nr 139, poz. 993)
- o ochronie danych osobowych z dnia 29 sierpnia 1997 r. (Dz. U. 2002, nr 101, poz. 926); spełniają również wymogi zabezpieczenia przekazywania danych w sieci
- o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne z dnia 17 lutego 2005 r. (Dz. U. 2005, nr 64, poz. 565).

Wymagania systemowe

Windows Vista i wyższe, zalecana szybkość procesora – 2GHz, zalecana pamięć operacyjna – 2GB, zalecana rozdzielczość ekranu 1280x1024; drukarki laserowe lub atramentowe; bazy SQL – MS SQL, MS SQL Express, Oracle, Sybase oraz open-source: MySQL.

W sprawach warunków sprzedaży i szczegółów technicznych prosimy o kontakt z Biurem Obsługi Klienta TECHNIKA IT S.A. pod nr tel.: 32 338 38 53, 32 338 38 54.